

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra etologie a zájmových chovů

**Fakulta agrobiologie,
potravinových a přírodních zdrojů**

Faktory ovlivňující vývoj a výcvik vodících psů

Bakalářská práce

Karolína Žejdlíková

Zoorehabilitace a asistenční aktivity se zvířaty

Ing. Petra Eretová, Ph.D.

© 2023 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Faktory ovlivňující vývoj a výcvik vodících psů" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 21.4.2023

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Petře Eretové, Ph.D. za vedení mé bakalářské práce a konzultace. Děkuji Vám za odborné vedení, trpělivost, vstřícnost a cenné rady, které mi během zpracování práce byly poskytnuty.

Faktory ovlivňující vývoj a výcvik vodících psů

Souhrn

V bakalářské práci se soustředím na faktory, které mohou ovlivnit vývoj a výcvik vodících psů. Psi jsou již neodmyslitelnou součástí našich životů. Dříve byli využíváni hlavně k práci, ale postupem času se začínají víc a víc využívat jako společníci a pomocná zvířata.

Velkou skupinou zvířat, která pomáhají člověku, jsou zvířata terapeutická. Ta můžeme využívat v intervencích za pomoci zvířat (AAI), kde je majitel zvířete prostředníkem k určité aktivitě. U asistenčních psů je to jinak. Jejich majitelem je přímo osoba, které pomáhají, tím pádem nepatří do stejné skupiny jako terapeutická zvířata.

Vodící psi přísluší do skupiny asistenčních psů (např. psi pro neslyšící, signální psi a další). Odněpaměti pomáhají nevidomým a slabozrakým lidem. Poskytují jim společnost, větší samostatnost a nezávislost. Na vodící psi jsou kladeny vysoké nároky proto, aby zvládli bezpečně vést svého pána. Musí perfektně zvládat dané povely a zároveň vyhodnotit, zda v dané situaci svého majitele uposlechnout, či nikoliv.

Po odstavu štěnat je důležité, aby prošla předvýchovou, kde se musí seznámit s různým prostředím, různými zvířaty, lidmi a podněty. Správně se socializovat. Zde již je mnoho proměnných, které mohou ovlivňovat vývoj daného psa. Při nedostatečné socializaci může dojít ke strachovým reakcím v pozdějším věku, a to pro práci vodícího psa není úplně vhodné. Je podstatné, aby se štěňata v raném věku seznámila s širokou škálou podnětů. Před samotným výcvikem štěňata podstupují řadu testů, zda jsou vhodná pro práci vodícího psa. Hodnotí se jejich reakce na člověka, zda mají tendenci si hrát nebo vykazují určité známky agrese.

Ve výcviku je nezbytné, aby si trenér utvořil se psem určité pouto a sžil se s ním. Dále si musí uvědomit, že dotyčného psa bude vlastnit osoba se zrakovým postižením. Pokud by se trenér nechoval jako nevidomý, mohl by negativně ovlivnit celý výcvik. Důvodem k vyřazení vodícího psa může být jak nežádoucí chování (úzkost, roztěkanost), tak i zdravotní důvody.

Klíčová slova: Vodící pes, socializace, ontogeneze, trénink, vztah s člověkem

Factors affecting development and training of guide dogs

Summary

In my bachelor thesis I focus on factors that can influence the development and training of guide dogs. In the introduction, Dogs are already an essential part of our lives. They used to be used mainly for work, but over time they are becoming more and more used as companions and support animals.

A large group of animals that help humans are therapy animals. These can be used in animal-assisted interventions (AAI), where the owner of the animal is the facilitator of an activity. The situation is different with assistance dogs. Their owner is directly the person they are helping, so they are not in the same group as therapy animals.

Guide dogs belong to the group of assistance dogs (e.g., deaf dogs, signal dogs, etc.). They have been helping blind and partially sighted people since time immemorial. They provide them with companionship, greater autonomy and independence. Guide dogs are held to a high standard so that they can safely guide their master. They have to perfectly master the issued commands and at the same time evaluate whether or not to obey their owner in a given situation.

After the puppies are weaned, it is important that they go through a pre-education period where they must become familiar with different environments, different animals, people and stimuli. To socialise properly. There are already many variables that can influence the development of a given dog. Inadequate socialization can lead to fearful reactions later in life, and this is not entirely appropriate for guide dog work. It is essential that puppies are exposed to a wide range of stimuli at an early age. Before training, puppies undergo a series of tests to see if they are suitable for guide dog work. They are assessed for their reaction to humans, whether they tend to play or show certain signs of aggression.

In training, it is essential that the trainer forms a bond with the dog and gets to know it. They must also realise that the dog in question will be owned by a person with a visual impairment. If the trainer does not behave like a blind person, it could negatively affect the whole training. Reasons for removing a guide dog can be undesirable behavior (anxiety, distractibility) as well as medical reasons.

Keywords: Guide dog, socialisation, ontogenesis, training, relationship with human

Obsah

1 Úvod	1
2 Cíl práce.....	3
3 Literární rešerše.....	4
3.1 Asistenční psi	4
3.2 Vodicí psi.....	6
3.2.1 Historie vodicích psů	7
3.2.2 Klienti	11
3.2.3 Nároky na psa	13
3.2.4 Vhodná plemena	14
3.2.5 Welfare vodicího psa	15
3.3 Výběr a výcvik jedince.....	16
3.3.1 Výběr a testování	16
3.3.2 Předvýchova	22
3.3.3 Výcvik vodicího psa	24
4 Závěr	26
5 Literatura.....	27

1 Úvod

Psi stojí po boku lidí již tisíce let a pomáhají jim s různými činnostmi (International Guide Dog Federation 2022a). Stali se neoddelitelnou součástí lidských životů. Jsou považováni hlavně za domácí mazlíčky, ale dají se využít i v praktických nebo rekreačních účelech (Morey 2006). Od lovu zvěře, pastevectví, sportu, bezpečnosti a ochrany osob i majetku, vojenské podpory až po emocionální podporu a pomoc s fyzickým a psychiatrickým postižením (Parenti et al. 2013). Studie Kurdeka (2009) zjistila, že dospělí majitelé psů se při emočním stresu obracejí spíše na svého psa než na přátele a příbuzné. Vytvářejí si se svými psy pouto, ve kterém si užívají vzájemnou společnost. Většina uvádí, že jim pes pomáhá překonat těžké časy, protože je považují za součást rodiny. Proto je také postrádají, když jsou od nich odloučeni (Kurdek 2009). Společenská zvířata mohou nahradit lidskou společnost a sociální podporu, zvláště pokud jsou dobře vycvičená. Několik studií naznačuje, že psychické problémy jako jsou úzkost, deprese a osamělost se dají zmírnit pořízením domácího mazlíčka nebo kontaktem se zvířetem (Whitmarsh 2005).

Terapie za pomoci zvířat můžeme shrnout do jedné skupiny (Andreasen et al. 2017). Intervence za pomoci zvířat (Animal-assisted interventions – AAI) je zastřešující pojem pro zapojení zvířat do života člověka pro zlepšení nejen fyzických, mentálních a sociálních funkcí, ale také v aspektech vzdělávání a zkvalitnění celkových podmínek života člověka (Kamioka et al. 2014). U všech kategorií AAI je přítomen terapeut (American Veterinary Medical Association 2023). American Veterinary Medical Association (AVMA) rozděluje AAI na tři základní skupiny:

- **Aktivity za účasti zvířat** (Animal-assisted activities – AAA) – u těchto intervencí je cílem podpořit motivaci, vzdělávání, aktivizaci a zlepšit celkovou kvalitu života klienta. Poskytována mohou být v různých prostředích (American Veterinary Medical Association 2023). Nemají terapeutickou formu (Andreasen et al. 2017).
- **Terapie za účasti zvířat** (Animal-assisted therapy – AAT) – intervence, kde je součástí léčebného procesu zvíře. Poskytovatelem jsou zdravotníci a sociální služby. Cílem je zlepšení fyzických, sociálních, emocionálních nebo kognitivních oblastí klienta. Celá intervence je dokumentována a hodnocena. Může probíhat buď individuálně, nebo skupinově (American Veterinary Medical Association 2023).
- **Vzdělávání za pomoci zvířat** (Animal-assisted education – AAE) – jedná se o plánovanou a strukturovanou intervenci s daným cílem zaměřenou na vzdělání. AAE řídí odborník na vzdělávání (American Veterinary Medical Association 2023).
- Další kategorií by mohla být **krizová intervence za účasti zvířat** (Animal-assisted crisis response – AACR) – úzce souvisí s AAT a poskytuje pomoc lidem, kteří prožili traumatizující událost (Greenbaum 2006).

Terapeutická zvířata jsou přiváděna na setkání svým psovodem nebo majitelem. Neprocházejí stejným tréninkem jako zvířata asistenční. Ta se liší od terapeutických týmů, že jsou specificky cvičena, aby byla schopna pomoci osobě s postižením (Andreasen et al. 2017; Rodriguez et al. 2020). Terapeutičtí psi se od asistenčních psů liší tím, že jejich psovod je spíše prostředníkem mezi psem a ostatními osobami (Bray et al. 2021). Asistenční zvířata nejsou

součástí AAI (American Veterinary Medical Association 2023). Jejich majitelem je právě osoba, které pomáhají. Do této skupiny patří zvířata pro osoby s tělesným, sluchovým i zrakovým postižením. Zvířata, která poskytují emocionální a sociální podporu sem patří také (Andreasen et al. 2017).

2 Cíl práce

Práce má za úkol pomocí literární rešerše zjistit, jaké faktory pozitivně či negativně ovlivňují ontogenezi vodícího psa před zahájením výcviku a během něho.

3 Literární rešerše

3.1 Asistenční psi

Asistenční psi jsou speciálně vycvičenou skupinou psů, kteří mají za úkol usnadňovat život lidem s postižením. Pod výrazem asistenční pes se skrývá celá řada různých typů asistenčních psů. Liší se svým speciálním výcvikem a pozdějším účelem. Jejich definice a termíny používané pro označení nejsou v literatuře zcela jednotné a objevují se menší odchylky (Assistance Dogs International 2022). V současnosti se eviduje několik kategorií psů, kteří spadají pod velkou skupinu asistenčních psů (Bray et al. 2021).

Americká koalice neziskových organizací Assistance Dogs International (ADI) vychovává a trénuje asistenční psy. Ti se dělí na tři základní skupiny:

- **Vodící pes** – jak už z názvu vyplývá, má za úkol vodit svého nevidomého nebo slabozrakého pána (Assistance Dogs International 2022). Navigují svého pána v prostředí, kde se právě nacházejí (Bray et al. 2021).
 - Musí zvládnout soubor úkolů, které umožní osobě se zrakovým postižením překonat prostředí bezpečně a nezávisle (Assistance Dogs International 2022; The International Association of Assistance Dog Partners (IAADP) 2023). Podporuje tak jeho sebevědomí, nezávislost a svobodu (Assistance Dogs International 2022).
 - Pohyb po ulici je méně stresující, protože se dokáže vyhýbat překážkám, zastavit na přechodu pro chodce a dovede svého pána na místo určení (Assistance Dogs International 2022).
 - Ulehčuje používání veřejné dopravy, navigaci v budovách, hledání dveří a přechodů pro chodce (Assistance Dogs International 2022).
 - Poskytuje mu společnost a je dobrým překlenovacím mostem v komunikaci s okolím, a tak podporuje sociální začlenění (Assistance Dogs International 2022).
- **Slyšící pes neboli pes pro neslyšící (Hearing Dogs)** – pes upozorňuje svého hluchého nebo nedoslýchavého pána na různé zvuky (Bray et al. 2021; Assistance Dogs International 2022). Těmi zvuky jsou např. zvonek, budík, telefon, plačící dítě, volání nebo siréna (Assistance Dogs International 2022).
 - V případě zvukového podnětu má pes za úkol upozornit klienta fyzickým kontaktem a případně ho dovést ke zdroji zvuku (Assistance Dogs International 2022). Pes takto upozorňuje svého pána, i když zrovna spí (Furuta et al. 2018).
 - Někteří psi upozorňují na zvuky jen doma (The International Association of Assistance Dog Partners (IAADP) 2023).
 - Venku pes rozliší zvonění telefonu svého majitele od telefonu ostatních lidí. Podá upuštěné předměty, jako jsou klíče nebo peněženka (The International Association of Assistance Dog Partners (IAADP) 2023).

- Psi se identifikují podle vesty (Assistance Dogs International 2022).
- **Servisní pes** – pomáhá osobě s jiným postižením, než je slepota nebo hluchota.
 - Je cvičený na celou škálu úkolů, od tahání invalidního vozíku, podpírání, aport, svlékání oblečení majitele až po upozorňování na zdravotní potíže a následnou pomoc (Hall et al. 2017; Rodriguez et al. 2020; Assistance Dogs International 2022).
 - Cílovými skupinami jsou špatně chodící lidé, osoby na invalidním vozíku, osoby s autismem, nebo osoby potřebující upozorňovat na přicházející záchvaty, alergické reakce nebo na nízkou hladinu cukru v krvi nebo lidé s psychiatrickým onemocněním (Rodriguez et al. 2020; Assistance Dogs International 2022).
 - Tito psi ale nemusí být nápomocni jen osobám, které jsou těžce postižené nebo v konečném stádiu degenerativního onemocnění (roztroušená skleróza). Někomu s menším stupněm postižení může být pes velmi nápomocen. Spolupráce s vycvičeným servisním psem může být přínosná při samostatném bydlení, udržení si pracovní pozice nebo založení rodiny. Dotyčnému pomůže hlavně v soběstačnosti. (The International Association of Assistance Dog Partners (IAADP) 2023).
 - Pomáhá tím, že podává upuštěné předměty, otevírá a zavírá dveře, zhasíná a rozsvěcí světla, štěká na znamení, že je potřeba pomoci, dokáže přivést pomoc, poskytuje podporu při chůzi a mnoho dalších úkonů podle potřeb klienta (Hall et al. 2017; Assistance Dogs International 2022).
 - Servisní psi se dělí na několik dalších typů: mobilní, záchvatový, autistický, servisní, diabetický pohotovostní, psychiatrický, servisní pes pro veterány s vojenskou posttraumatickou stresovou poruchou a pohotovostní zdravotnický pes (Bray et al. 2021; Assistance Dogs International 2022).

V České republice je rozdělení asistenčních psů podobné jako v zahraničí. Česká organizace Pomocné tlapky o.p.s. (2022), která se zabývá chovem, předvýchovou a výcvikem asistenčních psů je podle typu pomoci rozděluje následovně:

- **Vodící psi** – cílovou skupinou jsou hlavně nevidomé a slabozraké osoby (Pomocné tlapky o.p.s. 2022). Vodící psi mají za úkol pomoci svému majiteli s orientací v prostoru (Helppes 2018a).
 - Musí umět bezpečně vést nevidomého i vyhledat řadu důležitých prvků v prostoru (Pomocné tlapky o.p.s. 2022). Svému majiteli pomáhá jak venku, tak i uvnitř 24 hodin denně (Helppes 2018a).
 - Pro vodícího psa nejsou problémem rušné ulice, park ani jízda prostředky hromadné dopravy. Svému majiteli je oporou, jak v přírodě, tak i při kulturních akcích (Helppes 2018a).

- Mimo nevidomých osob se vodící psi mohou uplatnit i u osob se ztrátami paměti. Díky výcviku jsou schopní dovést svého pána domů (Pomocné tlapky o.p.s. 2022).
- Vodící pes je považován za kompenzační pomůcku, která je ze zákona hrazena (Helppes 2018a).
- **Asistenční psi** – asistenční psi pro tělesně postižené. Jejich výcvik se liší podle typu a stupně postižení konkrétního klienta. Pomáhají jim zejména s větší samostatností (Pomocné tlapky o.p.s. 2022).
- **Signální psi** – signalizují určitou událost nebo podnět.
 - Signální psi pro neslyšící – mají za úkol upozorňovat neslyšícího na určité zvuky v jeho okolí, např. zvonící telefon, zvonek u dveří, budík, jedoucí auto, dovaření varné konvice, pláč dítěte... (Helppes 2018b; Pomocné tlapky o.p.s. 2022). Mimo upozorňování na zvuky umí podat i spadlý předmět. Neslyšící nemusí postřehnout, že mu něco upadlo. V případě, že je majitel hluchoněmý, tak svému psovi dává povely clickerem, vibračním obojkem nebo posunky (Helppes 2018b).
 - Signální psi pro alergiky – dokážou rozpoznat alergeny, které mohou způsobit astmatický záchvat (Pomocné tlapky o.p.s. 2022).
 - Signální psi pro osoby se záchvatovými onemocněními (epilepsie, cukrovka) – dokáže změnou chování informovat klienta o možném přicházejícím záchvatu až 20 minut předem (Helppes 2018c; Pomocné tlapky o.p.s. 2022). Při přicházejícím záchvatu jsou schopni přivolat pomoc, přinést léky a odvést klienta do bezpečí. V případě pádu klienta a následného bezvědomí přivolají samostatně pomoc (Pomocné tlapky o.p.s. 2022). Už jen pouhá přítomnost psa snižuje výskyt záchvatů. Situace vyvolávající zbytečný stres už nejsou tak stresově náročné. Značení záchvatů se však nedá naučit, psi ho mají vrozený, dá se pouze zdokonalit výcvikem (Helppes 2018c).
- Dalšími typy asistenčních psů jsou:
 - Balanční psi – díky speciálnímu postroji pomáhají osobám s poruchou rovnováhy při chůzi nebo nástupu do dopravního prostředku (Pomocné tlapky o.p.s. 2022).
 - Šikovní společníci – asistenční psi, kteří jsou přiřazováni do rodin s těžce postiženým klientem. Klient nedokáže dávat povely, a tak pes pomáhá osobě, která o klienta pečuje. Můžeme se s nimi setkat i u dětí s ADHD nebo poruchami autistického spektra. Takový pes se využívá spíše ke canisterapii, psychické podpoře a motivaci (Pomocné tlapky o.p.s. 2022).

3.2 Vodící psi

Pojem vodící pes je velmi specifický. Vodící pes patří do skupiny asistenčních psů, kteří pomáhají osobám se zdravotním postižením. Vodící psi jsou speciálně vycvičení pro osoby

nevidomé nebo slabozraké (International Guide Dog Federation 2022b). Takto vycvičení psi podporují nevidomé nejen v jejich samostatnosti, ale také usnadňují navazovat nové sociální vztahy a zlepšují jejich zdravotní stav (Glenk et al. 2019). Pomáhají klientům se samostatně a bezpečně pohybovat. Uživatelům tak poskytují svobodu a nezávislost. Dokážou se vyhnout překážkám, a tak je pohyb pro klienta méně stresující. Usnadňují využívání veřejné hromadné dopravy, neztratit se v budově, hledají dveře, volná sedadla a tlačítka na přechodech pro chodce (International Guide Dog Federation 2022b).

Vodící pes a bílá hůl jsou důležitými prvky ke zlepšení mobility u nevidomých nebo slabozrakých osob. Mají za cíl zlepšit životní styl klienta a usnadnit mu samostatné cestování (Lloyd et al. 2016). Majitelé vodících psů uvádějí, že při užívání hole se cítí sebevědomě, ale zažívají pocit izolace a závislosti, než při používání vodícího psa (Whitmarsh 2005). Nevidomý, který vlastní vodícího psa, získává nová přátelství a společnost. Mimo jiné lépe naváže nové vztahy, zlepší sebevědomí a posílí sebedůvěru (Lloyd et al. 2016). Na druhou stranu může pes odpudivit lidi, kteří se psů bojí (Chur-Hansen et al. 2014). Majitelé získají pocit kontroly a zručnosti v zacházení se psem a tím si mimo sebevědomí zvyšují i svou sebeúctu a nezávislost (Sanders 2000). Pes totiž stimuluje a usnadňuje sociální interakci tím, že přitahuje pozornost, může být tématem konverzace a poskytuje zdroj zábavy. Majitelé vodících psů preferují, aby byl jejich pes přítomný při sociálních interakcích. Zvyšuje se pocit přijetí a zapojení mezi majiteli. Na druhou stranu se však nevidomý může cítit neviditelným, protože je všechna pozornost zaměřena spíše na vodícího psa než na něho samotného (Whitmarsh 2005).

Rozdíl mezi chůzí s bílou holí a chůzí s vodícím psem je ta, že chůze s vodícím psem je více uvolněná, protože se psem se překážkám rovnou vyhýbají a s bílou holí překážky odhalují. Navíc v neznámých místech je výhodnější vodící pes než bílá hůl (Whitmarsh 2005). Ve studii Whitmarshe (2005) se uvádí, že vodící pes nabízí svému majiteli větší nezávislost ve srovnání s vidoucím průvodcem a poskytuje podporu, která může zmírnit stresové faktory spojené se zrakovým postižením. Někteří nevidomí uvedli, že jim kvůli vodícímu psovi byl odepřen přístup do areálu (Chur-Hansen et al. 2014).

3.2.1 Historie vodících psů

Psi jsou prvními domestikovanými zvířaty. Odjakživa jsou chováni pro spolupráci a pomoc lidem s různými úkoly. Díky tomu se mezi těmito dvěma druhy utvořilo silné pouto. Právě kooperace vodícího psa s osobou se zrakovým postižením je tím jasným důkazem (Fallani et al. 2006). První zvláštní vztah mezi psem a nevidomým člověkem není úplně známý, ale možná nejstarší zaznamenaný příklad je zobrazen na nástěnné malbě z roku 79 n. l. v ruinách antického města Herculanea (viz Obrázek 1). To bylo zničeno po výbuchu sopky Vesuv společně s dalšími městy (International Guide Dog Federation 2022c). Díky vrstvě popela, která zakryla město, se mohla malba dochovat. Tím se prokázalo, že již před 2 tisíci lety existovala určitá forma výpomoci od psa. Není jisté, zda se jedná o nevidomého člověka s vodícím psem, nebo spíše o žebráka. V levé ruce drží černou hůl a v pravé nejspíš červené kožené vodítko (Doglawreporter-Bay-Net 2022).

*Obrázek 1: Nástěnná malba nevidomého člověka s vodícím psem.
Zdroj: doglawreporter-Bay-Net.blogspot.com*

Jelikož je malba ve velmi špatném stavu, tak ji pro lepší představu překreslili do černobílé podoby (viz Obrázek 2) (Doglawreporter-Bay-Net 2022).

Jasnější důkaz o využívání psa jako vodícího psa můžeme spatřit na čínském svitkovém obraze z poloviny 13. století v Metropolitním muzeu v New Yorku. Na svitku je vyobrazen muž, který drží v levé ruce vodítko a v pravé nese hůl. V západní Evropě psal o vodících psech Bartoloměj. Ve 13. století popisoval, jak nevidomí jsou voděni dětmi nebo psy. Svědčí o tom také obraz v Norimberku, který ukazuje muže na ulici s vodícím psem. Pravděpodobně nejstarší evropskou ilustrací je dřevoryt z roku 1465, kde je nevidomí veden psem (Fishman 2003).

*Obrázek 2: Překreslená nástěnná malba nevidomého člověka s vodícím psem.
Zdroj: doglawreporter-Bay-Net.blogspot.com*

První pokus vycvičit psy na pomoc nevidomým byl proveden až roku 1780 v nemocnici „Les Quinze-Vingts“ v Paříži. V roce 1788 vycvičil slepý sítař Josef Riesinger z Vídně svého špice tak, že se lidé často domnívali, že vůbec není slepý (International Guide Dog Federation 2022c). Pojem vodící pes poprvé zmínil ve své knize o výchově nevidomých Johann Wilhelm Klein v roce 1819. Vídeňský kněz a zakladatel Institutu pro výchovu nevidomých ve Vídni popsal jeho metodu pro výcvik psů. Byl první, kdo se domníval, že k postroji vodícího psa by měla být připevněna vodící hůl pro lepší vnímání pohybu psa. Doporučil pro tuto práci ovčáky a pudly (Fishman 2003).

V roce 1847 napsal o svých zkušenostech se psy Švýcar Jakob Birrer, který oslepl ve čtyřech letech po neštovicích (International Guide Dog Federation 2022c). Největší rozmach využití vodících psů byl během první světové války, kdy se vojáci vraceli z fronty oslepení. Tehdy německý lékař Gerhard Stalling dostal nápad hromadně cvičit psy, aby pomohl postiženým vojákům. V srpnu roku 1916 otevřel v Oldenburgu první školu vodících psů pro nevidomé na světě. Později se škola rozrostla o další pobočky, například v Bonnu, Drážďanech, Hamburku a Hannoveru. Po válce se otevřely školy v Mnichově a Postupimi. Odhaduje se, že v roce 1927 vlastnilo vodícího psa 4 000 Němců. Nedostatek financí zapříčinil uzavření některých škol. Postupimská škola však slavila úspěch a velmi ovlivnila založení první školy vodících psů ve Spojených státech (Ostermeier 2010).

Dorothy Harrison Eustis napsala v říjnu 1927 článek pro americké noviny Saturday Evening Post, ve kterém popisovala svou návštěvu v Postupimské škole v letech 1925 a 1926. Pozorovala výcvik pasteveckých psů pro válečné veterány z první světové války. Její článek „The Seeing Eye“ podnítil vlnu dotazů od nevidomých osob, kteří měli zájem o vodícího psa (Fishman 2003). Nevidomý Američan Morris Frank po přečtení článku kontaktoval Dorothy Eustis a nabídnul jí pomoc se zavedením vodících psů i do Spojených států. Dorothy výzvu přijala a tak se Morris Frank stal prvním nezávislým nevidomým (International Guide Dog Federation 2022c).

Ve stejném roce nahradila tuhá rukojeť tvaru U pružný popruh, který se do té doby využíval u vodících psů. Na Obrázku č. 3 ji můžeme vidět u Morrise Franka, který ji začal používat u svého prvního psa Buddyho (Fishman 2003).

Společně roku 1929 založili první školu vodících psů v Nashvillu v Tennessee, jménem „The Seeing Eye“. Morris Frank se stal výkonným ředitelem a Dorothy Eustis prezidentkou. O dva roky později se ředitelství přestěhovalo do Morristownu v New Jersey (Fishman 2003; Ostermeier 2010).

The Seeing Eye je nejstarší školou vodících psů, která existuje dodnes. Je špičkou v oblasti genetiky psů, chovu, kontroly nemocí a chování. Díky svým moderním technologiím dokáže vypočítávat vhodnost každého psa k uchovnění a sekvenováním DNA identifikuje genetické markery způsobující degenerativní onemocnění očí. Organizace je plně akreditovaným členem Mezinárodní federace vodících psů (The Seeing Eye, Inc 2022a).

*Obrázek 3: Morris Frank se svým psem Buddym.
Zdroj: tnhistoryforkids.org*

Vzniku Mezinárodní federace vodicích psů (International Guide Dog Federation – IGDF), původně Mezinárodní federace škol vodicích psů pro nevidomé (International Federation of Guide Dog Schools for the Blind – IFGDSB), předcházely konference konané ve Francii (1973), Londýně (1976) a Vídni (1983). Poslední nejdůležitější mezinárodní konference byla v dubnu 1988, které se zúčastnilo 40 delegátů z 16 zemí zastupujících 25 organizací vodicích psů. Založila se rada z pěti generálních ředitelů z evropských zemí, která byla potřebná k vytvoření nové organizace. IGDF tak vznikla v dubnu 1989. Nová organizace byla vytvořena s cílem zaměřit se na přístup a chov zvířat, veterinární péči a možnosti financování, výběr zaměstnanců a studentů a jejich školení. Organizace mají možnost mezi sebou komunikovat, vyměňovat si informace a zkušenosti v oblasti chovu, výcviku a posuzování psů. IGDF poskytuje rady svým jednotlivým členům, kterých je celkem 95 z 34 zemí po celém světě (International Guide Dog Federation 2022d, 2022e). Patří mezi ně i tři české společnosti: Středisko výcviku vodicích psů, Nadační fond Mathilda a Škola pro výcvik vodicích psů, s.r.o. (International Guide Dog Federation 2022f).

3.2.1.1 Historie vodicích psů v ČR

V letech 1922 až 1924 proběhly na našem území první zaznamenané pokusy o výcvik psů pro nevidomé a slabozraké. Zasloužil se o ně tehdejší kynolog Josef Podhorský. V šedesátých letech se pokoušela skupina kynologů o rozsáhlejší výcvik vodicích psů. Jejich snahu však komplikovala někdejší politická situace. Kvůli Železné oponě a tím pádem nedostatku informací se museli učit ze svých chyb. Až v květnu 1947 se dohodl Ústřední výbor svazu invalidů s chemickým podnikem Spolana Neratovice na založení výcvikového centra.

Výcvik trval pouze čtyři roky. V červnu 1978 přesunul Svaz invalidů výcvik pod svůj výrobní podnik Meta Praha, který vyráběl kompenzační pomůcky pro hendikepované. V 80. letech Meta navázala kontakt se zahraničím a zřídila výcvikové středisko s vlastním chovem psů v Neratovicích. Tento projekt však neměl z ekonomických důvodů dlouhého trvání (Klub držitelů vodicích psů 2022).

V roce 1985 vznikl Klub držitelů vodicích psů (KDVP), který pracuje až do současnosti. Má za úkol hájit zájmy a potřeby nevidomých kynologů. Členové klubu se scházeli a procvičovali své psy na letních výcvikových soustředěních, která byla zakončena soutěžemi. Napřed se soutěžilo na umělé překážkové dráze, kde se kladl důraz na poslušnost. Následně se přesunuli do ulic, kde psi pracují v přirozených podmínkách a předvádějí svoji práci. Soutěž probíhá každoročně (Klub držitelů vodicích psů 2022).

Roku 1991 založili při České unii nevidomých a slabozrakých oddělení výcviku vodicích psů. Tato škola byla roku 1994 přijata jako přidružený člen Mezinárodní federace škol výcviku vodicích psů pro nevidomé. Cvičitelé pracují na základě živnostenského oprávnění a se střediskem uzavírají smlouvy o výcviku. Vedení střediska přiděluje vhodné psy hlavně z předvýchovy v rodinách podle zahraničního vzoru. Výcvik, podle výcvikového řádu, trvá 6-7 měsíců. Následně cvičitel předvede psa na závěrečné zkoušce před zkušební komisí. Po úspěšné zkoušce je pes předán vybranému klientovi (Klub držitelů vodicích psů 2022).

V roce 1996 se Česká unie nevidomých a slabozrakých (ČUNS) a Společnost nevidomých a slabozrakých (SNS) spojily ve Sjednocenou organizaci nevidomých a slabozrakých (SONS) (Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR 2022).

3.2.2 Klienti

Lidé se zrakovým postižením logicky mají problémy s pohyblivostí, a tím omezené příležitosti k sociálním interakcím. To následně vede k pocitům izolace nebo vyloučení. Nevidomí lidé uvádějí pochopitelně nižší úroveň sebevědomí a vyšší úroveň deprese než zdraví lidé (Whitmarsh 2005). Život s vodicím psem nabízí pozitivní i negativní zkušenosti (Chur-Hansen et al. 2014). Jak už bylo zmíněno výše, pohyb s vodicím psem je považován za méně stresující než s bílou holí, protože se psem se překážkám lidé rovnou vyhýbají. S bílou holí překážky detekují. V neznámém prostředí nebo na neznámých cestách jsou výhodnější vodicí psi (Whitmarsh 2005). Nevidomým tedy zlepšují mobilitu, nezávislost, a navíc poskytují společnost a osobnostní růst. Psi mohou být zdrojem hrdosti majitele (Chur-Hansen et al. 2014). Na druhou stranu vyžadují určitou péči a pozornost oproti bílé holi (Whitmarsh 2005). Majitelé vodicích psů musí změnit svůj životní styl. Vlastnictví psa vyžaduje více času stráveným se psem na úkor jiných aktivit, nehledě na možné zvýšení finančních nákladů (Chur-Hansen et al. 2014).

Podle Whitmarshe (2005) se s majiteli vodicích psů zachází s větším ohledem než s uživateli bílé hole. Obě skupiny uživatelů cítí, že se jejich kvalita života zlepšila poté, co obdrželi příslušné pomůcky pro lepší pohyb (vodicí psi, bílé hole). Majitelé vodicích psů však mají tento pocit výraznější. Jako nevýhoda může být vytvoření citového pouta mezi majitelem a psem. Ztráta vodicího psa tak může mít na majitele vážný dopad. Někteří zažívají emoce jako

při ztrátě blízkého přítele nebo příbuzného. Musíme tedy správně určit nejvhodnější pomůcku pro mobilitu daného jedince (Whitmarsh 2005).

Požadavky na přiřazení vodícího psa klientovi se liší u jednotlivých organizací. Přínosní jsou u lidí, kteří jsou zcela nebo částečně slepí. Osoba musí být v dobrém fyzickém i psychickém stavu, tak aby se dokázala postarat o svého psa. Člověk by měl být schopen komunikovat se svým psem, ovládat ho a být schopen sám cestovat, ale nezávislé cestování je pro něj náročné. Proto není pro každého vodící pes vhodný. Vše se velmi pečlivě individuálně posuzuje. Během výcviku se klient naučí, jak se o svého vodícího psa starat. Osoba se zrakovým postižením obvykle používá sluch k vyhodnocení provozu. Poté, co psovod vyhodnotí správný čas, kdy přecházet silnici, dá pokyn psovi a ten zajišťuje, že je bezpečné pokračovat. Pes se nerozhoduje, kdy má přecházet silnici ani není schopný číst semaforey (International Guide Dog Federation 2022b).

Jelikož je vodící pes, jako jediný ze skupiny psů se speciálním výcvikem, státem uznáván jako kompenzační pomůcka, mohou lidé se zrakovým postižením získat od státu finanční příspěvek. Spoluúčast osoby s postižením je tak 10 % z celkové ceny vodícího psa. Kontraindikací pro přiznání příspěvku je hluchoněmota a alergie na zvířecí srst. Na asistenční psy se žádný státní příspěvek nevztahuje (Ministerstvo práce a sociálních věcí 2011). V současné době se cena vodícího psa pohybuje kolem 300 000 Kč. Pořizovací cena je velmi vysoká, protože je v ní zahrnuta, jak pořizovací cena štěněte, jeho výchova, tak i veškeré náklady související s výcvikem (kvalitní krmivo, veterinární úkony, mzda cvičitele atd.) (NF Mathilda 2023).

I přes stejný výcvik vodících psů k plnění daných povelů, není navázání nového partnerství mezi novým majitelem, a právě vycvičeným vodícím psem, tak snadné. Vytvoření nové spolupráce mezi nevidomým a vodícím psem potřebuje čas. Proces spárování je popsán jako zčásti věda, zčásti magie a zčásti umění. Proces žádosti o vodícího psa zahrnuje speciální procházku, kdy se instruktor vydává za vodícího psa a vede osobu se zrakovým postižením. Z této procházky instruktor vyhodnotí, jakého psa nevidomý potřebuje. Hodnotí se, jak velký tah člověk od psa očekává, jak rychle a dlouho rád chodí (The Seeing Eye, Inc 2022b). Instruktor spáruje klienta se psem podle individuálních fyzických možností, temperamentu, osobnosti a potřeb klienta (Pemberton 2019). Díky svým poznámkám z tréninkového procesu vybere psa, který tyto požadavky přirozeně splňuje. Dále se s poznámkami porovnává místo, kde klient žije a bude pracovat se svým psem nejvíce. Instruktor si zapisuje výkony psa během tréninku v různých situacích a prostředích (The Seeing Eye, Inc 2022b).

V potaz se bere i ovladatelnost psa a životní styl klienta. Kromě toho je dalším důležitým faktorem osobnost psa a klienta, stejně tak velikost a síla vodícího psa. Energetické hladiny psa a klienta musí být sladěny, aby byl zajištěn harmonický vztah a pro oba byla spolupráce snadná a prospěšná. Psi, kteří se nespárují s žádným klientem, se vrátí do výcvikových kotečů a čekají na nový párovací proces (Ennik et al. 2006).

Někteří nevidomí uvedli, že jejich vodící pes nedokázal vždy udržet pozornost a byl něčím rozptýlen (Chur-Hansen et al. 2014).

3.2.3 Nároky na psa

Vodící pes je vycvičen k vedení svého majitele v přímém směru. Pes se vyhýbá překážkám na cestě, zastaví se na přechodu pro chodce, ale u schodů a dveří nerozhoduje o tom, kam se jde. Zrakově postižený dává psovi pokyny, kam má jít. Psovod zná pravidelné trasy a pes se s nimi rychle seznámí (International Guide Dog Federation 2022b).

Nejdůležitějším rysem vodícího psa pro nevidomého je přátelskost a dobrá interakce s osobou. Dále se od něho vyžaduje schopnost držet se blízko nevidomé osoby, aby mohl spolehlivě klienta vést (Koda 2001).

Úkoly, které musí vodící pes bezpečně umět lze rozdělit do tří kategorií. Vyhýbání se překážkám, signalizace změny ve vertikálním směru a lokalizace objektů. Většina vodících psů má postroj s rukojetí tvaru U (viz Obrázek 4). Ta umožňuje vertikální a trochu i horizontální pohyb. Nevidomý se drží rukojeti a dává pokyny. Při obcházení překážky je pes naučený se vrátit zase zpět na původní trasu. Zde je ve zkratce seznam konkrétních úkonů (The International Association of Assistance Dog Partners (IAADP) 2023).

Obrázek 4: Detail postroje s rukojetí tvaru U, na kterém je napsáno „Prosím nerušit, pracuji.“ Zdroj: guidedogs.cz

Vyhýbání se překážkám

- Obcházení nehybných překážek – lampy veřejného osvětlení, sloupy.
- Obcházení nebezpečí – otevřený výkop a výmoly.
- Obcházení nízkých překážek – markýzy a větve stromů.
- Vyhýbání se pohybujícím se předmětům – jízdní kola, kočárky, lidé, nákupní vozíky a invalidní vozíky.
- Dále je pes cvičen, aby zvládl náhle se zastavit a zabránit kolizi s projíždějícím vozidlem, které jim křížuje cestu.

Signalizace změny směru

- Zastavení nebo sednutí si pro označení obrubníku.
- Zastavení pro označení schodů, vstupu do budovy.
- Zastavení pro varování při přiblížení se ke kraji vlakového nástupiště, metra, příkopu a jiným venkovním srázům.

Lokalizace objektů

- Najít východ z místnosti, výtah, konkrétní vchody a východy.
- Najít prázdné sedadlo nebo lavici.
- Následovat konkrétní osobu, např. číšníka v restauraci při usazování ke stolu.
- Najít konkrétní obchod v nákupním centru, pokoj na hotelu nebo domov.

Další možné úkoly

- Podat spadlé předměty nebo najít konkrétní předmět (The International Association of Assistance Dog Partners (IAADP) 2023).

Člověk dává psovi pokyn pro překročení silnice ve chvíli, kdy si myslí, že je nejlepší čas ji překročit. Vodicí psi jsou cvičeni na odmítnutí povelu „Vpřed“ pokud by nebylo bezpečné silnici překročit. Nazývá se to „inteligentní neposlušností“. Pes neumí uvažovat, aby porozuměl nebezpečí v provozu. Jedná se o běžnou reakci psa na specifické podněty. Pokud však psodv zapomene psa pochválit za to, že se vyhnul nějaké nebezpečné situaci, může se tato dovednost časem zhoršit. Všichni asistenční psi spoléhají na zpětnou vazbu, hlavně na pochvalu po dobře odvedené práci. Motivuje a posiluje je k požadovanému chování (The International Association of Assistance Dog Partners (IAADP) 2023).

3.2.4 Vhodná plemena

Od středověku byla využívána spíše malá plemena. Větší plemena, jako je německý ovčák, se začala intenzivně využívat až během posledních 100 let. Dalšími oblíbenými plemeny byli zlatí i labradorští retrívři (Fishman 2003).

Již 75 let poskytuje The Seeing Eye v USA vodicí psy pro lidi se zrakovým postižením. Napřed se spoléhala na adopci dospělých psů, ze kterých se pouze malá část ukázala jako vhodná. Proto ve 40. letech 20. století zahájila vlastní chovatelský program. Měl za cíl zvýšit úspěšnost budoucích vodicích psů. Dnes chová labradorské retrívry, zlaté retrívry, křížence těchto dvou plemen a německé ovčáky (Ennik et al. 2006).

Ze statistik IGDF vyplývá, že nejčastějším plemenem používaným pro vodicí účely jsou labradorští retrívři, zlatí retrívři, kříženci labradorských a zlatých retrívřů, němečtí ovčáci a střední pudli. Ve členských organizacích IGDF bylo v roce 2021 vycvičeno celkem 8 156 štěňat výše zmíněných plemen (International Guide Dog Federation 2022d). Asociace vodicích psů pro nevidomé využívá ve svém programu řadu plemen, aby vyhovovali všem potřebám jejich klientů. Nejběžnějšími plemeny v programu jsou labradoři, zlatí retrívři a němečtí ovčáci (The Guide Dogs for the Blind Association 2023).

Psi jsou chováni pro vlastnosti, kterou vodicí psi potřebují mít na vysoké úrovni: inteligence, střední velikost, výborný zdravotní stav (zdravé kyčle) a mírná povaha. Několik

psů používaných v chovatelském programu The Seeing Eye pochází z jiných chovů (školy vodících psů, soukromí chovatelé) a to kvůli zachování genetické rozmanitosti (Ennik et al. 2006). Na druhou stranu však studie Bogaerts et al. (2019) zmiňuje, že zlatí a labradorští retrívři jsou často odmítnuti kvůli vysoké náchylnosti k dysplázii kyčelních a loketních kloubů. Přesto jsou ale upřednostňováni díky jejich jemné povaze a přátelskému chování. Jejich vzhled jim také pomáhá v sociálních interakcích (Bogaerts et al. 2019).

3.2.5 Welfare vodícího psa

Termín welfare bychom mohli přeložit do českého jazyka jako dobré životní podmínky zvířat (Fraser 2010). Existuje několik definic pojmu welfare. V současné době se všeobecně uznává welfare zvířete v rozmezí od velmi dobré po velmi špatný stav (Rooney et al. 2009). Welfare popisuje potenciálně měřitelnou míru kvality života zvířete v určitém čase, který se snaží vyrovnat s okolním prostředím (Broom 2011). Welfare má jak fyzickou, tak psychickou složku. Aby mělo zvíře dobré životní podmínky, musí mít naplněné obě složky (Rooney et al. 2009).

Ze začátku byly otázky welfare založeny pouze na přírodních vědách, následně se ukázalo, že je nutné použít širší přístup. Ten kombinuje etologii, fyziologii, psychologii a studium interakce mezi člověkem a zvířetem. To může přinést výhody v podobě lepšího pochopení poznatků o otázkách welfare zvířat (Carenzi & Verga 2009). V současnosti se používá hodně měřítek k posouzení, zda se jedná o dobrý nebo špatný welfare. Jedinec, kterému je umožněno uspokojit veškeré svoje potřeby se dokáže lépe přizpůsobit svému okolí. Pokud se zvíře nedokáže vyrovnat s faktory jako je teplota prostředí, patogeny nebo vysoké riziko predace, může dojít k posunu tělesného stavu mimo snesitelnou mez, končící i smrtí zvířete (Broom 2011).

Přesné posouzení welfare je obtížné, ale nesprávné posouzení může mít za následek zbytečné trápení zvířat. Stále se tak hledají nejspolehlivější metody hodnocení životních podmínek zvířat (Rooney et al. 2009).

Welfare zvířat lze posuzovat z hlediska „pěti svobod“:

- Svoboda od hladu a žízně – umožnění zvířeti snadný přístup k vodě a potravě pro udržení jeho zdraví a síly.
- Svoboda od nepohodlí – poskytnutí zvířeti vhodné prostředí.
- Svoboda od bolesti, zranění a nemoci – zajištění prevence a léčby zvířete.
- Svoboda vyjadřovat přirozené chování – poskytnutí dostatečného prostoru, vhodného zázemí a možnosti být ve společnosti zvířete stejného druhu.
- Svoboda od strachu a úzkosti – zajistit podmínky a léčbu, zabraňující duševní utrpení (FAWC 2009; Rooney et al. 2009; McCulloch 2013).

Chovatelé psů si jsou vědomi důležitosti udržování optimálního fyzického zdraví svých psů. Nicméně je také klíčové, aby brali v úvahu psychické aspekty pohody psů ve své péči. Pro psy je život v chovatelské stanici velmi náročný a u mnoha z nich může negativně ovlivnit jejich welfare (Rooney et al. 2009). U pracovních psů jakéhokoli druhu musí být dobré životní podmínky primárním aspektem. Přesto zatím neexistují výzkumy, které by se zaměřovaly na

účinky různých stylů výcviku na pohodu vodícího psa, ani jak zvládnout přechod do důchodu. Existují důkazy, že používání trestů při výcviku psů v domácnostech může být spojeno s nežádoucím chováním a eventuálně negativně ovlivnit jejich welfare (Bremhorst et al. 2018).

Mnohá chovatelská zařízení neposkytují psům vše, co potřebují, jako je např. sociální kontakt nebo dostatečný pohyb. Kvůli tomu mohou mít psi problémy se vyrovnat se změnou prostředí a mohou zažívat nežádoucí pocity. Nevhodné chovatelské prostředí má za následek pocit nepohodlí, bolesti, vyšší náchylnost k nemocem a může bránit ve vyjadřování přirozeného chování (Rooney et al. 2009).

Ukazatele welfare můžeme rozdělit na krátkodobé a dlouhodobé. Mezi krátkodobé ukazatele patří měření srdeční frekvence a koncentrace kortizolu v plazmě při manipulaci se zvířetem. Mezi dlouhodobé ukazatele patří určité chování, funkce imunitního systému nebo nemoc (Broom 2011). Změny v chování psů jako reakce na stres se mohou mezi jednotlivci lišit. Někteří velmi vystresovaní psi při příchodu do chovatelské stanice nejsou vůbec aktivní (Rooney et al. 2009). Mohlo by se zdát, že psi, kteří jsou v klidu (leží, sedí) nejsou ve stresu, opak je ale pravdou. Jiní psi ve stresu zase můžou být velice aktivní (chodí, běhají). Je tedy na chovateli, jak dobře své psy zná a jakou míru pozornosti jim věnuje (Hiby et al. 2006). Měřítkem welfare mohou být i projevy herního chování. Pokud se sníží, značí to možné ohrožení dobrých životních podmínek (Yeates & Main 2008). Mezi další projevy špatného welfare můžou být známky ustrašeného chování nebo náhlá a nepředvídatelná agrese (Rooney et al. 2009).

3.3 Výběr a výcvik jedince

3.3.1 Výběr a testování

Obecně jsou vodící psi účelově vyšlechtěni (Mai et al. 2021a). Většina organizací se snaží udržet vlastní chovatelské programy, které skýtají mnoho výhod. Díky několika předešlým generacím mají větší kontrolu nad zdravím a vlastnostmi psů. V organizaci Guiding Eyes for the Blind vedla selekce jedinců ke snížení výskytu dysplazie kyčelního a loketního kloubu (Zhang et al. 2009). Úspěšnost těchto psů v pozdějším testování je větší než u psů, kteří nejsou z vlastních chovů. Chovní psi však občas musí být i z jiných chovů kvůli genetické rozmanitosti (Bray et al. 2021). Jedním z důvodů, proč je dobré křížit jedince, např. labradorského a zlatého retrívra, je výsledné zlepšení některých vlastností (hlavně životaschopnosti) (Batt et al. 2010). Nevýhodou vlastních chovů je jejich finanční nákladnost. Jednou z možností může být spolupráce s ostatními organizacemi, kdy v případě zjištění, že konkrétní pes je vhodnější pro jiný účel, by mohl být vyměněn za jiného vhodnějšího (Bray et al. 2021).

Další možností je využití psů z útulků nebo poskytnutí psa z veřejného daru (Batt et al. 2010; Bray et al. 2021). Velkou výhodou je, že psi z útulků naplní svou pracovní potřebu a zároveň získají domov. Dá se říct, že dostanou druhou šanci (Byosiere et al. 2019). Jednalo by se také o možnost s nižšími náklady, protože organizace nejsou odpovědné za chov a odchov psích uchazečů (Bray et al. 2021). Mimo jiné adopční poplatek bude nižší než poplatky za hledání, nákup nebo chov konkrétního jedince (Byosiere et al. 2019). Na druhou stranu se naráží

na problém s identifikací a výcvikem psů. Zdravotní stav se většinou určí snadno, ale vyhodnotit chování je složité. Jelikož častou příčinou umístování psů do útulku je problémové chování (např. strach nebo agrese na lidi a psy), nejsou často vhodné. Finanční náklady tak mohou být vyšší než investice do šlechtitelského programu, protože organizace nese odpovědnost za psy, kteří neplní požadavky. Tato možnost by měla být tedy pouze jako doplněk ke šlechtitelským chovům. Dokud nebude lepší screening, který lépe identifikuje budoucí chování psa (Bray et al. 2021). Na druhou stranu Byosiere et al. (2019) ve své studii tvrdí, že organizace má možnost si vybrat konkrétního jedince, který určité vlastnosti již vykazuje a může se tak vyhnout prediktivnímu hodnocení u mladšího štěněte.

Poslední možností, kterou organizace hojně využívají, je nákup psa. Organizace si sama vybere konkrétního psa, který splňuje fyzické a behaviorální požadavky (Bray et al. 2021). Většinou se jedná o štěňata, která nejsou chována se záměrem stát se asistenčním psem (Bogaerts et al. 2019). Přesto se stane, že kvůli nedokonalým behaviorálním testům, pes nakonec není vhodným adeptem pro práci asistenčního psa (Bray et al. 2021).

Pokud chceme optimalizovat počet úspěšných pracovních psů, musíme začít již ve fázi výběru konkrétních psů. Cílem je zlepšit a upřesnit výběr psů, kteří dokončí výcvik a budou po dobu své dlouhé kariéry prospívat. V praxi mohou tato hodnocení sloužit ke shromažďování informací. Každá organizace je následně aplikuje podle daného odvětví, své velikosti, věku, ve kterém daný výcvik začal a původu psů. Tyto testy a kritéria mají za cíl určit vhodné uchazeče, a tím zefektivnit výběr. Optimální proces výběru, by měl zohlednit více faktorů, které ovlivňují pracovní schopnosti psa, včetně chování, kognice psa, raného prostředí a preferencí (Bray et al. 2021). Dosud nebyly zjištěny důkazy o tom, že by barva srsti naznačovala, zda bude konkrétní pes úspěšný nebo neúspěšný v roli vodícího psa (Batt et al. 2008b).

Vodící pes musí splňovat přísná kritéria chování a absolvovat rozsáhlý výcvik. To však nezaručuje pozdější úspěch. Pokud by se zlepšil proces výběru psů, zvýšila by se účinnost a efektivita výcviku. Zdroje, které jsou do těchto programů investovány, by se optimalizovaly, a tím pádem by se zvýšil celkový počet dostupných pracovních psů (nejen vodících psů) a zlepšila by se celková pohoda zvířat (Bray et al. 2021).

Nejčastějším důvodem k ukončení výcviku psa je uváděno jeho nežádoucí chování (Hunt et al. 2020). To by mělo být identifikováno při testech chování (Fuchs et al. 2005). Je velmi nutné sledovat chování psa a identifikovat veškeré problémy co nejdříve. Kdyby se psi, kteří nejspíše neuspějí jako vodící psi, rozpoznali a odstranili z programu ještě před vstupem do výcviku, ušetřili by se náklady s tím spojené. S menším počtem psů ve výcvikovém programu by měli instruktoři více času na každého psa, a tak by se zvýšila šance na úspěch při výcviku psa (Hunt et al. 2020).

Behaviorální testy jsou standardizované experimentální situace, kdy se hodnotí chování daného psa na podněty. Chování, které vyvolá daný podnět, je následně statisticky srovnáváno s chováním jiných jedinců ve stejné situaci. Cílem je klasifikovat testované zvíře (Brady et al. 2018) a získat dobrou předpověď, zda pes později obstojí ve své roli (Fuchs et al. 2005). Brady et al. (2018) se ve své studii zaměřil na behaviorální testy jako ukazatele úspěšnosti nebo neúspěšnosti pracovních psů, kam spadají asistenční psi a tím pádem i vodící. S rostoucím

zájmem o tyto psy se začíná klást důraz i na kvalitu postupů používaných k predikci jejich úspěšnosti správně vykonávat určitou roli.

Testování štěňat obvykle zahrnuje hodnocení reakcí mladých psů na řadu řízených podnětů a použití těchto informací k předpovědi budoucího chování psa (Asher et al. 2013). Pro hodnocení vhodnosti psů existuje mnoho metod. Od experimentálních behaviorálních testů, kde pozorujeme a hodnotíme chování psa v nové situaci až po dotazníky pro jejich majitele nebo psovody (např. Positive and Negative Activation Scale; PANAS). Behaviorální testy slouží k určení, zda daný pes nevykazuje nevhodné chování (kousání, agresivita) a na druhou stranu, zda vykazuje žádoucí chování (klid) v určité situaci (Brady et al. 2018).

Dotazníky mohou ušetřit čas, tím že se sníží potřeba provádět testy chování, které bývají časově náročné a posuzují chování v řadě situací. Avšak není vždy možné najít spolehlivou osobu, která daného psa opravdu zná, protože se často dotazníky vyplňují v raném věku. Problémem dotazníků může být neobjektivní posuzování psovodů/majitelů psa, protože mají k danému psovi nějaký vztah. Tím jsou behaviorální testy objektivnější (Brady et al. 2018).

Ve studii Sinn et al. (2010) bylo navrženo testování psů podle tří kritérií:

1. Spolehlivost mezi hodnotiteli: v jaké míře různí hodnotitelé posuzují stejného psa ve stejné situaci.
2. Spolehlivost testování a přetestování: rozsah, v jakém testy chování identifikují vlastnosti, které jsou neměnné v čase a souvislostech. Hodnocení jedinců by se mělo zobecňovat napříč časem a okolnostmi.
3. Předpovídající platnost: určitý rys by měl předpovídat úspěch při certifikaci nebo přímo v dlouhodobé výkonnosti v terénu.

Při rozpoznání užitečných a správných testů chování se nejen zlepší práce psů, kterou vykonávají, ale také se sníží související náklady a čas s výcvikem neúspěšných psů, kteří nemusí prokázat požadované vlastnosti pro danou práci (Brady et al. 2018).

Jedna z organizací, pro kterou je testování užitečné, je Asociace vodicích psů pro nevidomé ve Velké Británii. Ta chová většinu psů pro nevidomé a následně je trénuje. Je tak největším chovatelem a trenérem vodicích psů na světě (Asher et al. 2013).

Štěňata na počátku svého vývoje procházejí senzitivní periodou, asi od 3 do 12 týdnů věku, kdy se můžou projevit aspekty chování psa v budoucnu. Při úspěšném testu štěňat nesmí být měřené chování příliš ovlivněno prostředím, ve kterém se štěně testovalo. Jednou z obtíží testování štěňat je to, že různé aspekty chování se vyvíjejí různou rychlostí, a proto bylo navrženo, aby testování bylo prováděno těsně před dospíváním (mezi 9 a 18 měsíci věku v závislosti na plemeni). To by negovalo užitečnost testování štěňat, které by mohlo umožnit provést potřebné kroky předtím, než pes vstoupí do finančně náročného tréninkového programu v případě, že se jedná o vodicího psa. Mimoto se zkušenosti získané během senzitivní periody můžou projevit později, proto by mohlo být důležité hodnotit chování během nebo těsně kolem senzitivní periody. Období mezi 6 a 8 týdny vývoje může usnadnit testování, protože mají štěňata motivaci přistupovat k cizím lidem na rozdíl od obvyklé opatrnosti (Asher et al. 2013).

Některé studie uvádějí, že ve věku 5 měsíců může být chování u mladistvých a mladých dospělých psů zčásti prediktivní pro chování dospělých psů (Harvey et al. 2016b). Mai et al.

(2021a) tvrdí, že chování psů v jejich raném věku nepředpovídá jejich chování v dospělosti tolik, jako chování kolem jednoho roku. Ve studii Serpell & Duffy (2016) se zmiňují o neoficiálních důkazech, které naznačují, že zkušenosti v průběhu juvenilního a adolescentního období mají dlouhodobé účinky na chování psů.

Studie Asher et al. 2013 se zabývala hodnocením platnosti prediktivního kritéria testu štěnat s názvem Puppy Profiling Assessment (PPA). Měřilo se chování štěnat potenciálních vodících psů ve věku 6 až 8 týdnů před umístěním štěněte k dobrovolníkovi tak, že se předložila série různých podnětů a na stupnici se vyhodnocovala jejich reakce. Platnost testu PPA se potvrdila díky následnému úspěchu ve výcviku vodících psů. Základním kamenem pro vývoj PPA byl Puppy Aptitude Test (PAT) od manželů Volhardových a na základě Campbellova testu (Asher et al. 2013). Modifikovaná verze PAT měřící sociabilitu, aproti a spolupráci s lidmi ukázala určitou závislost s výsledky v testu chování dospělých psů (Goleman 2009). Zato hodnocení Campbellova testu nenalezlo závislost mezi výsledky testu zaznamenanými ve věku 7 a 16 týdnů (Beaudet et al. 1994).

Pro původní PAT i Campbellův test byl návrh behaviorálního bodování takový, že dominance je stabilní rys chování psa, který je zafixován od mala. Avšak tento předpoklad je považován za nesprávný. PPA byl vyvinut s použitím podobných stimulů jako u PAT testu ale s novým skórovacím protokolem. U PPA se měří vstřícnost, reakce na lidského posuzovatele, důvěru a reakce na okolní podněty (Asher et al. 2013).

Z přehledu psiho temperamentu od Jones & Gosling (2005) odpovídají výše vypsané aspekty chování dimenzím temperamentu. Podle této dvojice je důvěra opakem bojácnosti a může souviset se schopností reakce. Pro účely PPA je považována jako pozitivní a aktivní reakce na podněty prostředí. Má se za to, že schopnost reagovat odráží Jonesovu a Goslingovu schopnost reagovat na tréninkové a sociální rysy a je operativně definována jako pozitivní a aktivní reakce na lidského hodnotitele (Asher et al. 2013).

Při testování chování se odvozují jednotlivé vlastnosti. Ve studii Brady et al. (2018), kde se zabývali všemi možnými behaviorálními testy od různých autorů, přepokládali, že každý test označí danou vlastnost jinak. Proto vytvořili dvě velké skupiny, ze kterých dané vlastnosti vycházejí, viz tabulka 1. Jednou skupinou byly pozitivní emoční stavy, ze kterých vycházejí pozitivní vlastnosti (chování k člověku, hra) a druhou skupinou jsou negativní emoční stavy, ze kterých pochopitelně vychází negativní vlastnosti (agrese, uzavření se do sebe). Věk štěnat je při testování u různých autorů velice rozdílný. Pohybuje se od 6 týdnů u Asher et al. (2013) až do 20 měsíců u Batt et al. (2008b). Pro měření pozitivní emočních stavů se využívaly různé behaviorální testy a parametry, jako např. držení těla psa během interakce s lidmi. Řada testů chování a parametrů byla použita k hodnocení negativních emočních stavů, jako je agresivní reakce na provokaci, leknutí nebo při testech se zbraní (Brady et al. 2018).

Tabulka 1: Kategorizace chování při výběru vhodných psů založené na biologickém základě (Brady et al. 2018).

Hlavní vliv	Vlastnosti chování	Příklady použitých termínů	Příklady testovacích parametrů
Pozitivní emoční stavy	Ochota k práci	Soustředění ke hledání, motivace	Hledání předmětu bez přerušení Rychlost a rozhodnost v případě narazení na překážku Hodnocení ochoty vrácení míčku/předmětu, trénovatelnost a ochota k následování
	Sociální chování směřující na člověka	Vítací chování, přístup k cizím lidem	Hodnocení ochoty zdravení cizích lidí Postoj při přiblížení a mazlení cizím člověkem
	Hra s předměty	Hra s hračkami, honění	Chování a hlasové projevy při hře Čas na puštění hračky a čekání na chycení hračky Intenzita a zájem o hračku Okamžitá reakce na hračku Reakce na hračku vs. na posuzovatele
Negativní emoční stavy	Agresivita směřující na člověka	Obrana, agrese k cizím lidem	Držení těla, chování a hlasový projev směrem k testujícímu / cizímu člověku Rychlost a síla kousnutí testujícího Úroveň agresivní reakce při provokaci, vylekání nebo přiblížení
	Přiblížení / stažení	Průzkum	Průzkumné chování, pokud je vylekaný vizuálními nebo zvukovými podněty, a když se nachází v novém prostředí nebo s novými předměty
	Citlivost k odporu	Citlivost na hluk, test na střelbu ze zbraně, test na neočekávané zjevení	Stabilní / jistý při výstřelu ze zbraně Vyhýbavá reakce při střelbě Úleková reakce na vizuální a zvukové podněty Prodleva v zotavení se z hluku

V tabulce I. jsou uvedeni jednotliví autoři, kteří se zabývali testováním vodících psů a výsledky jejich výzkumu. Jedná se o shrnutí jednotlivých testovacích kritérií a jejich prediktivní schopnosti. U každého autora jsou kritéria testu jiná. Ukazuje, že např. u spolehlivosti výsledků studie byla shoda pouze u dvou z nich (Brady et al. 2018).

Kontrastní výsledky ve studiích Asher et al. (2013) a Batt et al. (2008b) mohou také být způsobeny věkovým rozdílem psů, které použili. Ve studii Asher et al. (2013) pracují se psy starými 6-8 týdnů, jak už bylo zmíněno výše, naproti tomu Batt et al. (2008b) pracuje se 6měsíčními psy. S přibývajícím věkem psů se mění i chování, proto je mezi těmito dvěma studiemi taková odlišnost. Dále je mezi nimi opravdu velký rozdíl v počtu testovaných psů. Batt et al. (2008b) měl k dispozici pouhých 51 jedinců, za to Asher et al. (2013) celkem 465 jedinců. To mu dává statisticky silnější výsledky v porovnání s Batt et al. (2008b), kterému chyběly obzvláště v pozorování reakcí na podněty budící odpor (Brady et al. 2018).

Testování psů se zabývalo několik studií, které přispěly k určení vhodnosti psů pro výcvik jako vodících. Ve studii Branson & Rogers (2006) se zabývali testy lateralit u psů, kterou zjišťovali Kong testem. Kong je kuželovitá gumová trubice, která má 2 různě velké otvory na obou koncích. Do nich se vloží potrava a předloží se psovi. Hodnotí se, kterou tlapkou si pes předložený Kong drží při požívání jeho obsahu. Tímto testem se projeví, kterou tlapku pes preferuje více. Obecně se zdá, že zvířata, která preferují používání levé tlapky, vykazují vzorce chování spojené se známými funkcemi pravé mozkové hemisféry a zvířata s preferencí pravé tlapky, chování odpovídající levé mozkové hemisféře. Pravá hemisféra je spojená s vyjadřováním intenzivních projevů negativních emocí. Domnívali se tedy, že zvířata s preferencí levé tlapky budou více reagovat na negativní podněty než zvířata s preferencí pravé tlapky (Branson & Rogers 2006). Druhá hypotéza vycházela z výsledku studie Dharmaretnam & Rogers (2005), kde se ukázalo, že nelateralizovaná kuřata více volala o pomoc při spatření predátora, což dokazuje vyšší citlivost ke strachu. To se také potvrdilo ve studii Branson & Rogers (2006), kde psi, kteří nepreferovali žádnou z tlapek, byli náchylnější k úzkostem v reakci na výrazný hluk (bouřky a ohňostroje). Naproti tomu první hypotéza se nepotvrdila. Psi s preferencí levé tlapky reagovali na hluk stejně jako psi s preferencí pravé tlapky (Branson & Rogers 2006). Lateralizační testy by tudíž mohly mít prediktivní hodnotu pro úspěch nebo neúspěch vodících psů, protože vysoká reaktivita je nežádoucí při práci vodícího psa (Batt et al. 2008b).

Díky tomu, že psi sociálně dozrávají v rozmezí 12 až 36 měsíců (Overall & Dunham 2002) je vhodnější dobou pro testování psů 14 měsíců. Chování psa bude stabilnější, než je v jeho 6 měsících věku (Batt et al. 2008b).

Při testování se snaží být hodnotitelé, co nejvíce přesní a objektivní. Přesto je hodnocení výkonu psa subjektivní. Ve studiích, kde je více hodnotitelů, byly zjištěny velké rozdíly, i když se podrobují každoročnímu vzdělávání (Ruefenacht et al. 2002). Mimo jiné je dobré vědět, které vnější faktory ovlivňují dané chování psa (Fuchs et al. 2005).

Ve studii Fuchs et al. (2005) zjistili, že většina běžných vnějších faktorů (např. trénink) neměly velký vliv na hodnocení chování. Ukázalo se, že psi, kteří byli pořízováni za sportovním účelem, měli častěji nevyhovující temperament a ostražitost, na rozdíl od psů využívaných jako rodinní společníci, kde je ostražitost přijatelná, ale tvrdost neuspokojivá (přílišná závislost na

majiteli, obtíže se samostatností a rozhodování). Psi, kteří přicházeli často do kontaktu s dospělými a dětmi školního věku vykazovali lepší výsledky v obranných instinktech. Neuspokojivou reakci na střelbu vykazovali psi, kteří nebyli pořízeni od renomovaných chovatelů. Dále se ukázalo, že ti, kteří v mladém věku neprošli výcvikem, dosahovali průměrných výsledků, nebyli sebevědomí a měli horší výsledky v nervové stabilitě (schopnost psa zvládat stresové situace). V této studii nebyly nikterak velké rozdíly v pohlaví. Na rozdíl od studie Ruefenacht et al. (2002), kde samci dosahovali v průměru vyššího skóre než samice ve všech rysech chování, které studovali. V této studii však měli k dispozici méně jedinců. Ani ve studii Seksel et al. (1999), kde se zaměřili na rozdíly v chování díky socializaci, nebyl významný rozdíl mezi samci a samicemi. Sami však uvedli, že pokud by trvalo pozorování delší dobu, mohly by se případné rozdíly mezi pohlavími projevit. Dále byli všichni psi mladší 12 měsíců, a tak nemuseli ještě dosáhnout pohlavní zralosti. Trénovatelnost také není ovlivněna pohlavím, jak samci, tak samice byli schopni se naučit stejné povely.

Včasné vyšetření reakce štěněte může být silným indikátorem jeho budoucího chování, protože prvotní reakce štěněte je ve většině testech nejlepším prediktorem. Může být zároveň screeningovou metodou pro hyperreaktivitu na podněty. V reakcích na manipulaci štěňata nereagovala vůbec negativně, nejspíš v závislosti na vyšší manipulaci při prvotním přijetí do domácího prostředí. Postupem času štěňata stárnou, tělesná hmotnost se zvyšuje, a tak se manipulace s nimi snižuje a snižuje. Odpor vůči manipulaci nemusí nutně naznačovat dominanci v pozdějším věku (Seksel et al. 1999).

3.3.2 Předvýchova

Základem vhodného chování psů v dospělosti je správná socializace. Socializační programy štěňat obvykle zahrnují základní výcvik poslušnosti, socializaci s jinými štěňaty a lidmi (Seksel et al. 1999). Ve studii Seksel et al. (1999) porovnávali normální úroveň socializace s obohacenými. Ukázalo se, že v raném věku je zapotřebí minimální úroveň sociální interakce a jakákoli interakce navíc nemusí nutně zvýšit sociální chování. Dále zjistili, že když byla štěňata odebrána před dosažením 12 týdnů věku, byla větší pravděpodobnost, že uspějí jako vodící psi. Naopak Fuchs et al. (2005) nenašli rozdíl mezi psy, kteří byli odebráni od své matky před 12 týdny po narození a těmi, kteří byli odděleni později. Nejspíš to bylo způsobeno správnou socializací a výcvikem.

Většina organizací je závislá na vychovatelích štěňat, kteří je vychovávají ještě před hodnocením a výcvikem. Vychovatelé štěňat si mohou vybrat plemeno, barvu a pohlaví svého štěněte. Prodleva mezi žádostí vychovatele a příchodem štěněte se může prodloužit v důsledku nedostatku psů, kteří splňují dané požadavky. V okamžiku, kdy vychovatelé dostanou svá štěňata ve věku 8 týdnů (Podle Koda (2001) 6 týdnů), tak se je snaží vychovat a socializovat podle souboru požadavků, které získají od dané organizace vodících psů. Každá organizace má svoje vlastní požadavky (Batt et al. 2008a). Předvýchova začíná těsně po odstavu. Začíná pohlavní dospělostí a končí na začátku fyzické dospělosti psů, asi v prvním roce věku (Koda 2001). V tomto věku se vracejí do organizace, kde podstoupí hodnocení vhodnosti a trénink (Batt et al. 2008a). Jelikož jsou raná vývojová stadia, kdy jsou štěňata obvykle u dobrovolného chovatele, pro formování jejich chování klíčová, je předvýchova považována za jednu z nejdůležitějších částí přípravy vodících psů pro jejich budoucí povolání (Koda 2001; Mai et

al. 2021a). Čím později byla štěňata umístěna do domovů předvychovatelů, tím se snížila pravděpodobnost úspěchu stát se vodícím psem (Koda 2001).

V období socializace (2,5 – 13 týdnů) je možné navazovat vztahy s různými jinými druhy zvířat i se psy samotnými. Dochází k rozvoji sociálních dovedností a jsou nejméně reaktivní na nové podněty. Pokud jedinci v tomto období omezíme kontakt s novými neznámými podněty, může dojít ke zvýšení počtu strachových reakcí v pozdějším životě. Dá se říct, že proces socializace nikdy neskončí a pokračuje dál (Batt et al. 2008a). Jednotliví chovatelé jsou zodpovědní za to, jak štěňata prožijí při výchově své zážitky (Mai et al. 2021a).

Při socializaci se používají různé hračky, povrchy, nové neznámé předměty, zvuky a zážitky, jako je výcvik a manipulace lidmi různého pohlaví a věku. Seznamují se s dalšími psy, lidmi, předměty a novým prostředím (Batt et al. 2008a).

V raném věku je pro psa klíčové být vystaven široké škále podnětů. Jako budoucímu vodícímu psovi tyto zkušenosti velmi pomůžou. Pokud pes v raném věku podstupoval trénink, projevilo se to později větší sebedůvěrou a nervovou stabilitou. Psům, kteří přišli často a opakovaně do kontaktu s dětmi školního věku, se zlepšilo celkové hodnocení, a hlavně obranný instinkt (Fuchs et al. 2005).

Stresující zážitky, jako je očkování, změna domova a nemoc, které se objeví v prvních 6 měsících života štěněte, může negativně ovlivnit dlouhodobé chování. Později se může objevit agresivita, strach z určitých skupin lidí, situací nebo předmětů, separační úzkost a problematické sexuální chování (Batt et al. 2008a). Pokud však budou psovi poskytnuty dobré životní podmínky, bude méně nervózní a s těmito výzvami se lépe vyrovná (Rooney et al. 2009).

Některá štěňata, která vstoupí do výcviku, jej nedokážou úspěšně absolvovat z různých důvodů (zdravotní problémy – dysplazie kyčelních a loketních kloubů; temperament – úzkost/nesoustředěnost) (Chur-Hansen et al. 2014; Bogaerts et al. 2019).

Vzhledem k tomu, že předvychovatelé jsou zodpovědní za péči a výchovu štěňat během důležitých vývojových období po odstavení, je pravděpodobné, že výsledky mohou být ovlivněny individuálními rozdíly. Mohou to být rozdíly ve zkušenostech, kompetencích, výchově a síly vazby mezi předvychovatelem a štěnětem. Kvůli dobrovolné povaze role předvychovatele mají organizace poskytující vodící psy omezenou míru, do jaké si mohou vybrat vhodného chovatele štěňat. Proto nelze tvrdit, že potenciální chovatelé by měli být vyzváni k výchově štěněte pouze tehdy, pokud prokáží optimální kombinaci vlastností. Právě proto, by měli organizace své předvychovatele školit, aby podpořili úspěšnost odchovů a dodržely se programové instrukce (Mai et al. 2021b). Zjistili, že psi, kteří byli vychovávaní zkušenějšími předvychovateli, dosahovali lepších výsledků při hodnocení než psi, vychovávaní méně zkušenějšími lidmi (Mai et al. 2021a).

Víme, že v prvních 6 měsících štěněte interagují zkušenosti štěňat s jejich geneticky vrozeným temperamentem, aby se rozvinula osobnost každého psa a chování v dospělosti. Tato kombinace se označuje jako efekt přírody a výchovy. K dispozici je dostatek důkazů o tom, že interakce genetických a environmentálních faktorů ovlivňuje vývoj chování štěněte (Mai et al. 2021b).

Vychovatelé si jsou vědomi, že štěně není jejich, že jsou pouze v roli opatrovníka a cvičitele. Přibližně 12 měsíců se o něj starají. Následně je pes předán k dalšímu výcviku (cca 3 měsíce) a na závěr předán osobě se zrakovým postižením (Chur-Hansen et al. 2014).

3.3.3 Výcvik vodícího psa

Jsou situace kdy i po přísném výběru je mnoho psů z výcviku vyřazeno kvůli špatnému chování. Psi jsou často vyřazeni až ve věku jednoho nebo dvou let, kdy do nich již bylo investováno velké množství času a peněz. Odhadem je vyřazeno 50-70 % asistenčních psů z výcvikových programů. U psů z útulku může míra vyřazenosti dosahovat až 80 % (Bray et al. 2021). I přes nákladný výcvik jsou asistenční psi cennými pomocníky. Používání asistenčních psů je spojeno s ekonomickými úsporami, protože se jimi snižuje závislost na podpůrných službách (Brady et al. 2018).

Od vodícího psa se požaduje, aby šel vždy před svým nevidomým majitelem a ujal se vedení. Na rozdíl od naprosté podřízenosti u ochranných psů je pro vodícího psa nezbytné neuposlechnout na povely, které by při provedení mohly ohrožovat jeho i pána – inteligentní neposlušnost (Pemberton 2019).

Je nutné vytvořit pozitivní citovou vazbu mezi psovodem a psem. Proto na začátku každého výcviku dostane daný instruktor se psem čas a prostor na seznámení se, aby se navzájem uznali jako společníci. Každý instruktor musí napřed daného psa poznat a naladit se na něj. Taktéž je žádoucí naučit se správně vyslovovat povely, aby zněly stále stejně ale ne moc nadšeně, či našťvaně (Pemberton 2019).

Aby instruktoři pochopili úhel pohledu budoucího psovoda a vžili se do jejich světa bez možnosti vidění, zavázali si v prvním měsíci výcviku na 24 hodin oči. Instruktor musí mít na paměti, že pes vede a on se nechává vést. Při výcviku s vodícím psem se musí instruktor vžít do role nevidomého. V situaci, kdy by pes měl zastavit před obrubníkem a nezastaví, by instruktor měl klopýtnout nebo když dvojice projde blízko kolemjdoucího, nesmí instruktor odvrátit rameno anebo se pokoušet změnit směr psa, ale skutečně se s chodcem srazit. Pes by tak mohl reagovat pouze na pohyb těla, a ne na předmět, kterému se měl vyhnout (Pemberton 2019).

Postroj vodícího psa (viz Obrázek 5), kterého se nevidomý drží, slouží k přenášení neverbálních a tělesných signálů. Umožňuje vzájemné sdělování a přizpůsobení kroků, změny rychlosti a směru. Instruktor, při povelu „vpřed“ může gestikulovat v daném směru, ale nesmí se z místa pohnout dříve, než ucítí tah od vodícího psa. Pokud by pes reagoval až na pohyb svého pána, nemusel by být bezpečný, protože nevidomý neví, kdy je vhodné vyrazit. Nevidomí, kteří budou vedeni svým vodícím psem, většinou vyvíjejí větší napětí na postroj, a tak je nutné, aby si na to pes zvyknul a nevyvolávalo to v něm určitou nejistotu (Pemberton 2019).

*Obrázek 5: Ukázka postroje u labradorského retrívra.
Zdroj: guidedogs.cz*

Na závěr je nutné vytvořit nové pouto psa s jeho budoucím majitelem. Měsíc musí nový psovod spolupracovat s instruktorem, poté se nové partnerství testuje, zda spolu zvládnou bezpečně spolupracovat. Pokud ve zkoušce uspějí, můžou společně odejít domů. Nový psovod však musí každý měsíc hlásit, jestli všechno funguje, jak má (Pemberton 2019).

Ve škole vodicích psů The Seeing Eye jsou štěňata po odstavu umístěna k dobrovolným odchovům štěňat. Zde se učí základní poslušnosti a socializaci. Až 95 % těchto štěňat je ve věku 14 až 18 měsíců vrácena do The Seeing Eye k výcviku a zbytek je z tréninkového programu vyřazen z různých důvodů (zdraví nebo chování). Ve výcvikové stanici se u psů kontroluje výška, váha, kyčle, ramena, lokty a celková kondice. Po lékařské prohlídce jsou zdraví psi posouzeni trenérem. Buď jsou přijati k výcviku nebo jsou z výcviku vyřazeni. Těch může být až 10 %. Vyhovující psi zahájí čtyřměsíční výcvik s instruktorem (Ennik et al. 2006).

Pouto mezi instruktory a psy se vytváří rychle a je velmi silné. Psi se učí vodit kombinací opakování a odměny. Pro zlepšení dovednosti psa zaměřovat se na konkrétní objekt se ve výcviku používá clicker. Po dvou měsících se instruktoři procházejí se svým psem se zavázanýma očima, aby otestovali pokrok svého psa. Na konci výcviku se test se zavázanýma očima opakuje složitější cestou, aby bylo jisté, že jsou psi připraveni pracovat jako vodicí pro osobu se zrakovým postižením (The Seeing Eye, Inc 2022c).

Během výcviku psi mohou vypadnout z různých důvodů: zdraví, úzkost, citlivost těla, špatná koncentrace (rozptylování se pachem), vzrušivost, roztěkanost, tahání, submisivita, podezíravost a temperament. Nejčastěji však selhávají kvůli strachu, než že by nezvládali samotný výcvik. Strach může pramenit z nedostatečné socializace v období předvýchovy (Batt et al. 2008b).

4 Závěr

Cílem mé práce bylo zjistit, jaké faktory mohou negativně či pozitivně ovlivnit vývoj a výcvik vodících psů.

Zjistilo se, že nejvhodnějšími plemeny vodících psů jsou zlatí retrívři, labradorští retrívři a němečtí ovčáci, pro jejich vysokou inteligenci, střední velikost, výborný zdravotní stav a mírnou povahu.

Jedním z faktorů, který ovlivňuje vývoj psa je genetika. Ukázalo se, že pes, který nepreferuje jednu z tlapek, je náchylnější k úzkostem v reakci na silný hluk. Tím pádem se nehodí pro práci vodícího psa.

Dalším faktorem je důvod pořízení psa. Psi, kteří byli pořízeni za sportovním účelem, mají častěji nevyhovující temperament a ostražitost, na rozdíl od psů využívaných pouze jako rodinní společníci.

Faktorem, který pozitivně ovlivňuje vývoj psa, je kontakt s dospělými, a hlavně s dětmi školního věku. Tito psi mají lepší výsledky v testech reaktivity.

Výzkumem bylo prokázáno, že psi, kteří v mládí neprošli žádným výcvikem, vykazovali průměrné výsledky, chybělo jim sebevědomí a hůře zvládali stresové situace. Studiemi bylo prokázáno, že vliv pohlaví nehraje v úspěšnosti žádnou roli. Trénovatelní byli také všichni stejně. Zjistilo se, že v raném věku je zapotřebí minimální úroveň sociální interakce a jakákoli interakce nemusí nutně znamenat lepší sociální chování v pozdějším věku. Dále se zjistilo, že pokud byla štěňata odebrána před dosažením 12 týdnů věku, pravděpodobnost, že uspějí jako vodící psi, byla větší.

Potvrdilo se, že pokud jedinci v období socializace odepřeme přístup k novým neznámým podnětům, může dojít ke strachovým reakcím v pozdějším věku. Ukázalo se, že stresující zážitky (očkování, nemoc), které se objevily v prvním půl roce života psa, negativně ovlivňují vývoj a následně se projeví nežádoucím chováním (agresivita, strach, separační úzkost). Tomu bychom mohli předejít, pokud budou psovi poskytnuty dostatečně dobré životní podmínky, protože se se stresujícími podněty bude lépe vyrovnávat.

Z výzkumu vyplynulo, že předvychovatelé mohou buď pozitivně, nebo negativně ovlivnit vývoj psa. Záleží na zkušenostech, kompetenci a síly vazby předvychovatele se štěnětem. Prokázalo se, že trenér může negativně ovlivnit výcvik samotného psa svým chováním. Je důležité, aby se vždy choval stejně jako nevidomý člověk.

Lze konstatovat, že výcvik vodících psů je stále aktuálním tématem a výzvou pro výzkumníky, trenéry a psovody. Pro budoucí výzkumy faktorů ovlivňujících vývoj a výcvik vodících psů bych se ještě více zaměřila na metody zkoumání chování. Myslím, že by se dalo využít více moderní technologie k lepšímu rozeznání vhodnosti psa, ještě před vstupem do výcviku.

5 Literatura

- American Veterinary Medical Association. 2023. Animal-assisted interventions: Definitions. Available from <https://www.avma.org/resources-tools/avma-policies/animal-assisted-interventions-definitions> (accessed February 2023).
- Andreasen G, Stella T, Wilkison M, Szczech Moser C, Hoelzel A, Hendricks L. 2017. Animal-assisted therapy and occupational therapy. *Journal of Occupational Therapy, Schools, & Early Intervention* **10**:1–17. DOI: 10.1080/19411243.2017.1287519.
- Asher L, Blythe S, Roberts R, Toothill L, Craigon PJ, Evans KM, Green MJ, England GCW. 2013. A standardized behavior test for potential guide dog puppies: Methods and association with subsequent success in guide dog training. *Journal of Veterinary Behavior* **8**:431–438. DOI: 10.1016/j.jveb.2013.08.004.
- Assistance Dogs International. 2022. Looking for an Assistance Dog. Available from <https://assistancedogsinternational.org/main/looking-for-an-assistance-dog/> (accessed October 2022).
- Batt L, Batt M, Baguley J, McGreevy P. 2008a. The effects of structured sessions for juvenile training and socialization on guide dog success and puppy-raiser participation. *Journal of Veterinary Behavior* **3**:199–206. DOI: 10.1016/j.jveb.2008.05.001.
- Batt L, Batt M, Baguley J, McGreevy P. 2010. Relationships between puppy management practices and reported measures of success in guide dog training. *Journal of Veterinary Behavior* **5**:240–246. DOI: 10.1016/j.jveb.2010.02.004.
- Batt LS, Batt MS, Baguley JA, McGreevy PD. 2008b. Factors associated with success in guide dog training. *Journal of Veterinary Behavior* **3**:143–151. DOI: 10.1016/j.jveb.2008.04.003.
- Beudet R, Chalifoux A, Dallaire A. 1994. Predictive value of activity level and behavioral evaluation on future dominance in puppies. *Applied Animal Behaviour Science* **40**:273–284. DOI: 10.1016/0168-1591(94)90068-X.
- Bogaerts E, Moons CPH, Van Nieuwerburgh F, Peelman L, Saunders JH, Broeckx BJG. 2019. Rejections in a non-purpose bred assistance dog population: Reasons, consequences and methods for screening. DOI: 10.1371/journal.pone.0218339.
- Brady K, Cracknell N, Zulch H, Mills DS. 2018. A Systematic Review of the Reliability and Validity of Behavioural Tests Used to Assess Behavioural Characteristics Important in Working Dogs. *Frontiers in Veterinary Science* **5**:103. DOI: 10.3389/fvets.2018.00103.
- Branson NJ, Rogers LJ. 2006. Relationship between paw preference strength and noise phobia in *Canis familiaris*. *Journal of Comparative Psychology* **120**:176–183. DOI: 10.1037/0735-7036.120.3.176.
- Bray EE, Otto CM, Udell MAR, Hall NJ, Johnston AM, MacLean EL. 2021. Enhancing the Selection and Performance of Working Dogs. *Frontiers in Veterinary Science* **8**:644431. DOI: 10.3389/fvets.2021.644431.
- Bremhorst A, Mongillo P, Howell T, Marinelli L. 2018. Spotlight on Assistance Dogs—

- Legislation, Welfare and Research. *Animals* **8**:129. DOI: 10.3390/ani8080129.
- Broom DM. 2011. A History of Animal Welfare Science. *Acta Biotheoretica* **59**:121–137. DOI: 10.1007/s10441-011-9123-3.
- Byosiere S-E, Feng LC, Rutter NJ. 2019. Factors that may affect the success of scent detection dogs: Exploring non-conventional models of preparation and deployment. *Comparative Cognition & Behavior Reviews* **14**:81–86. DOI: 10.3819/CCBR.2019.140009.
- Carenzi C, Verga M. 2009. Animal welfare: review of the scientific concept and definition. *Italian Journal of Animal Science* **8**:21–30. DOI: 10.4081/ijas.2009.s1.21.
- Chur-Hansen A, Werner L-K, McGuinness C, Hazel S. 2014. The Experience of Being a Guide Dog Puppy Raiser Volunteer: A Longitudinal Qualitative Collective Case Study. *Animals* **5**:1–12. DOI: 10.3390/ani5010001.
- Dharmaretnam M, Rogers LJ. 2005. Hemispheric specialization and dual processing in strongly versus weakly lateralized chicks. *Behavioural Brain Research* **162**:62–70. DOI: 10.1016/j.bbr.2005.03.012.
- Doglawreporter-Bay-Net. 2022. Guide Dog in Pompeian Fresco? Available from <http://doglawreporter-bay-net.blogspot.com/2010/07/guide-dog-in-pompeian-fresco.html> (accessed November 2022).
- Ennik I, Liinamo A-E, Leighton E, van Arendonk J. 2006. Suitability for field service in 4 breeds of guide dogs. *Journal of Veterinary Behavior* **1**:67–74. DOI: 10.1016/j.jveb.2006.06.004.
- Fallani G, Previde EP, Valsecchi P. 2006. Do disrupted early attachments affect the relationship between guide dogs and blind owners? *Applied Animal Behaviour Science* **100**:241–257. DOI: 10.1016/j.applanim.2005.12.005.
- FAWC. 2009. Farm Animal Welfare in Great Britain: Past, Present and Future. Farm Animal Welfare Council. UK.
- Fishman GA. 2003. When your eyes have a wet nose: the evolution of the use of guide dogs and establishing the seeing eye. *Survey of Ophthalmology* **48**:452–458. DOI: 10.1016/S0039-6257(03)00052-3.
- Fraser D. 2010. Toward a synthesis of conservation and animal welfare science. *Animal Welfare* **19**:121–124. DOI: 10.1017/S0962728600001378.
- Fuchs T, Gaillard C, Gebhardt-Henrich S, Ruefenacht S, Steiger A. 2005. External factors and reproducibility of the behaviour test in German shepherd dogs in Switzerland. *Applied Animal Behaviour Science* **94**:287–301. DOI: 10.1016/j.applanim.2005.02.016.
- Furuta S, Nakamura T, Iwahori Y, Fukui S, Kanoh M, Yamada K. 2018. Consideration of Life Rhythm for Hearing-Dog Robots Searching for User. Conference on Technologies and Applications of Artificial Intelligence (TAAI). Taichung, Taiwan. DOI: 10.1109/TAAI.2018.00031.
- Glenk LM, Příbylová L, Stetina BU, Demirel S, Weissenbacher K. 2019. Perceptions on Health

- Benefits of Guide Dog Ownership in an Austrian Population of Blind People with and without a Guide Dog. *Animals* **9**:428. DOI: 10.3390/ani9070428.
- Goleman G. 2009. Wykorzystanie testów dla szczeni¹t przy ocenie przysz³ego zachowania i charakteru psa **65**:642–645.
- Greenbaum SD. 2006. Introduction to working with Animal Assisted Crisis Response animal handler teams. *International Journal of Emergency Mental Health* **8**:49–63. PMID: 16573252.
- Hall SS, MacMichael J, Turner A, Mills DS. 2017. A survey of the impact of owning a service dog on quality of life for individuals with physical and hearing disability: a pilot study. *Health and Quality of Life Outcomes* **15**:59. DOI: 10.1186/s12955-017-0640-x.
- Harvey ND, Craigon PJ, Blythe SA, England GCW, Asher L. 2016a. Social rearing environment influences dog behavioral development. *Journal of Veterinary Behavior* **16**:13–21. DOI: 10.1016/j.jveb.2016.03.004.
- Harvey ND, Craigon PJ, Sommerville R, McMillan C, Green M, England GCW, Asher L. 2016b. Test-retest reliability and predictive validity of a juvenile guide dog behavior test. *Journal of Veterinary Behavior* **11**:65–76. DOI: 10.1016/j.jveb.2015.09.005.
- Helppes. 2018a. Vodící psi pro osoby se zrakovým postižením. Available from <https://helppes.cz/psi-pomocnici/psi-pomocnici-pro/vodici-psi-pro-nevidome/> (accessed March 2023).
- Helppes. 2018b. Signální psi pro osoby se sluchovým postižením. Available from <https://helppes.cz/psi-pomocnici/psi-pomocnici-pro/signalni-psi-pro-neslysici/> (accessed March 2023).
- Helppes. 2018c. Signální psi pro osoby trpící stavy ztráty vědomí či záchvatovými onemocněními. Available from <https://helppes.cz/psi-pomocnici/psi-pomocnici-pro/asistencni-signalni-psi-pro-osoby-trpici-zachvatovym-onemocnenim/> (accessed March 2023).
- Hiby E, Rooney N, Bradshaw J. 2006. Behavioural and physiological responses of dogs entering re-homing kennels. *Physiology & Behavior* **89**:385–391. DOI: 10.1016/j.physbeh.2006.07.012.
- Hunt RL, England GCW, Asher L, Whiteside H, Harvey ND. 2020. Concurrent and Predictive Criterion Validity of a Puppy Behaviour Questionnaire for Predicting Training Outcome in Juvenile Guide Dogs. *Animals* **10**:2382. DOI: 10.3390/ani10122382.
- International Guide Dog Federation. 2022a. About Guide Dogs. Available from <https://www.igdf.org.uk/guide-dogs/> (accessed August 2022).
- International Guide Dog Federation. 2022b. Would a Guide Dog Help Me? Available from <https://www.igdf.org.uk/guide-dogs/would-a-guide-dog-help-me/> (accessed August 2022).
- International Guide Dog Federation. 2022c. History of Guide Dogs. Available from <https://www.igdf.org.uk/guide-dogs/history-of-guide-dogs/> (accessed August 2022).

- International Guide Dog Federation. 2022d. Facts and Figures. Available from <https://www.igdf.org.uk/about-us/facts-and-figures/> (accessed August 2022).
- International Guide Dog Federation. 2022e. History of IGDF. Available from <https://www.igdf.org.uk/about-us/history-of-igdf/> (accessed August 2022).
- International Guide Dog Federation. 2022f. Guide Dog Providers in Europe. Available from https://www.igdf.org.uk/closest-dog-guide/providers/europe/?_sft_country=czech-republic (accessed August 2022).
- Jones AC, Gosling SD. 2005. Temperament and personality in dogs (*Canis familiaris*): A review and evaluation of past research. *Applied Animal Behaviour Science* **95**:1–53. DOI: 10.1016/j.applanim.2005.04.008.
- Kamioka H et al. 2014. Effectiveness of animal-assisted therapy: A systematic review of randomized controlled trials. *Complementary Therapies in Medicine* **22**:371–390. DOI: 10.1016/j.ctim.2013.12.016.
- Klub držitelů vodicích psů. 2022. Z historie výcviku vodicích psů u nás. Available from https://kdvp.brailnet.cz/histor_cr.php (accessed August 2022).
- Koda N. 2001. Development of play behavior between potential guide dogs for the blind and human raisers. *Behavioural Processes* **53**:41–46. DOI: 10.1016/S0376-6357(00)00146-7.
- Kurdek LA. 2009. Pet dogs as attachment figures for adult owners. *Journal of Family Psychology* **23**:439–446. DOI: 10.1037/a0014979.
- Lloyd J, Budge C, La Grow S, Stafford K. 2016. An Investigation of the Complexities of Successful and Unsuccessful Guide Dog Matching and Partnerships. *Frontiers in Veterinary Science* **3**. DOI: 10.3389/fvets.2016.00114.
- Mai DL, Howell T, Benton P, Bennett PC. 2021a. Socialisation, training, and help-seeking – Specific puppy raising practices that predict desirable behaviours in trainee assistance dog puppies. *Applied Animal Behaviour Science* **236**:105259. DOI: 10.1016/j.applanim.2021.105259.
- Mai DL, Howell T, Benton P, Bennett PC. 2021. Beyond puppy selection—considering the role of puppy raisers in bringing out the best in assistance dog puppies. *Journal of Veterinary Behavior* **42**:1–10. DOI: 10.1016/j.jveb.2020.11.002.
- McCulloch SP. 2013. A Critique of FAWC’s Five Freedoms as a Framework for the Analysis of Animal Welfare. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics* **26**:959–975. DOI: 10.1007/s10806-012-9434-7.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí. 2011. Zákon č. 329 ze dne 13. října 2011 o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, ve znění účinném k 1.12.2022. Pages 3970–3994 in *Sbírka zákonů České republiky, 2011, částka 115*. Česká republika.
- Morey DF. 2006. Burying key evidence: the social bond between dogs and people. *Journal of Archaeological Science* **33**:158–175. DOI: 10.1016/j.jas.2005.07.009.

- NF Mathilda. 2023. Co to stojí. Available from <https://www.mathilda.cz/o-nas/co-to-stoji/> (accessed February 2023).
- Ostermeier M. 2010. History of Guide Dog Use by Veterans. *Military Medicine* **175**:587–593. DOI: 10.7205/MILMED-D-10-00082.
- Overall KL, Dunham AE. 2002. Clinical features and outcome in dogs and cats with obsessive-compulsive disorder: 126 cases (1989–2000). *Journal of the American Veterinary Medical Association* **221**:1445–1452. DOI: 10.2460/javma.2002.221.1445.
- Parenti L, Foreman A, Meade BJ, Wirth O. 2013. A revised taxonomy of assistance animals. *Journal of Rehabilitation Research and Development* **50**:745–756. DOI: 10.1682/JRRD.2012.11.0216.
- Pemberton N. 2019. Cocreating guide dog partnerships: dog training and interdependence in 1930s America. *Medical Humanities* **45**:92–101. DOI: 10.1136/medhum-2018-011626.
- Pomocné tlapky o.p.s. 2022. O asistenčních psech. Available from <https://www.pomocnetlapky.cz/o-nas/o-asistencnich-psech> (accessed October 2022).
- Rodriguez KE, Greer J, Yacilla JK, Beck AM, O’Haire ME. 2020. The effects of assistance dogs on psychosocial health and wellbeing: A systematic literature review. DOI: 10.1371/journal.pone.0243302.
- Rooney N, Gaines S, Hiby E. 2009. A practitioner’s guide to working dog welfare. *Journal of Veterinary Behavior* **4**:127–134. DOI: 10.1016/j.jveb.2008.10.037.
- Ruefenacht S, Gebhardt-Henrich S, Miyake T, Gaillard C. 2002. A behaviour test on German Shepherd dogs: heritability of seven different traits. *Applied Animal Behaviour Science* **79**:113–132. DOI: 10.1016/S0168-1591(02)00134-X.
- Sanders CR. 2000. The Impact of Guide Dogs on the Identity of People with Visual Impairments. *Anthrozoös* **13**:131–139. DOI: 10.2752/089279300786999815.
- Seksel K, Mazurski EJ, Taylor A. 1999. Puppy socialisation programs: short and long term behavioural effects. *Applied Animal Behaviour Science* **62**:335–349. DOI: 10.1016/S0168-1591(98)00232-9.
- Serpell JA, Duffy DL. 2016. Aspects of Juvenile and Adolescent Environment Predict Aggression and Fear in 12-Month-Old Guide Dogs. *Frontiers in Veterinary Science* **3**. Available from <http://journal.frontiersin.org/Article/10.3389/fvets.2016.00049/abstract> (accessed April 2023).
- Sinn DL, Gosling SD, Hilliard S. 2010. Personality and performance in military working dogs: Reliability and predictive validity of behavioral tests. *Applied Animal Behaviour Science* **127**:51–65. DOI: 10.1016/j.applanim.2010.08.007.
- Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR. 2022. Historie. Available from <https://www.sons.cz/historie> (accessed August 2022).
- The Guide Dogs for the Blind Association. 2023. Our breeds. Available from <https://www.guidedogs.org.uk/about-us/guide-dogs-centres/what-the-national-centre->

does/our-breeds/ (accessed March 2023).

The International Association of Assistance Dog Partners (IAADP). 2023. Task performed by guide, hearing & service dogs. Available from <https://iaadp.org/membership/iaadp-minimum-training-standards-for-public-access/tasks-performed-by-guide-hearing-and-service-dogs/> (accessed February 2023).

The Seeing Eye, Inc. 2022a. History. The Seeing Eye, Morristown. Available from <https://www.seeingeye.org/about-us/history.html> (accessed August 2022).

The Seeing Eye, Inc. 2022b. The Match. The Seeing Eye, Morristown. Available from <https://www.seeingeye.org/puppies-dogs/seeing-eye-dogs/the-match.html> (accessed August 2022).

The Seeing Eye, Inc. 2022c. Training. The Seeing Eye, Morristown. Available from <https://www.seeingeye.org/puppies-dogs/seeing-eye-dogs/training.html> (accessed August 2022).

Tomkins LM, Thomson PC, McGreevy PD. 2011. Behavioral and physiological predictors of guide dog success. *Journal of Veterinary Behavior* **6**:178–187. DOI: 10.1016/j.jveb.2010.12.002.

Weiss E. 2002. Selecting Shelter Dogs for Service Dog Training. *Journal of Applied Animal Welfare Science* **5**:43–62. DOI: 10.1207/S15327604JAWS0501_4.

Whitmarsh L. 2005. The Benefits of Guide Dog Ownership. *Visual Impairment Research* **7**:27–42. DOI: 10.1080/13882350590956439.

Yeates JW, Main DCJ. 2008. Assessment of positive welfare: A review. *The Veterinary Journal* **175**:293–300. DOI: 10.1016/j.tvjl.2007.05.009.

Zhang Z et al. 2009. Estimation of heritabilities, genetic correlations, and breeding values of four traits that collectively define hip dysplasia in dogs. *American Journal of Veterinary Research* **70**:483–492. DOI: 10.2460/ajvr.70.4.483.

6 Přílohy

Tabulka I: Přehled spolehlivosti a platnosti behaviorálních testů vodících psů (Brady et al. 2018).

Autor	Zacílení	Vzorek	Vlastnosti chování	Spolehlivost výsledků studie	Předpověď platnosti
Weiss (2002)	Studie, která posuzuje vybrané položky v otevřeném testování (úroveň aktivity), které jsou užitečné pro předpovězení úspěchu.	40 jedinců 6 – 12 měsíců	Ochota pracovat, sociální chování k člověku, citlivost k odporu.	-	Ochota pracovat: Pearsonova korelace mezi trénovým hodnocením potenciálu psa pro práci a tím, zda pes dokončil aport, byla 0,495 ($p < 0,001$). Sociální chování k člověku: Neposouzeno. Citlivost k odporu: Pearsonova korelace pro citlivost na hluk a hodnocení strachu byla 0,427 ($p < 0,001$) a mezi testem reakce na štípnutí a podrobení se trenérovi hodnotí 0,345 ($p = 0,003$).
Batt et al. (2008b)	Pilotní studie ke zjištění, zda měření temperamentu, lateralizace, aktivity kortizolu nebo barvy mohou rozhodnout o úspěchu.	27 samců a 24 samic labradoři a retrívři (jednotlivá plemena) 6 a 14-20 měsíců	Ochota pracovat, hra s předmětem, citlivost k odporu.	-	Ochota pracovat: Test rozptýlení a pasivní test předpověděly úspěch vodícího psa. Hra s předmětem: Doba k chycení předmětu nepředpověděla úspěch vodícího psa. Citlivost k odporu: Doba k zotavení se z hluku významně předpověděla úspěšnost vodících psů ve věku 12 a 14 měsíců.

Tomkins et al. (2011)	Studie posuzující testy temperamentu pomocí testu pasivity, hlukového testu, testu náhlého zjevení se, testu rozptýlení a testu chování v kotci jako předpověď úspěchu psů.	113 potenciálních vodičích psů 52 samců, 61 samic 96 labradorů, 9 retrívů a 8 kříženců labradora s retrívrem 13-17 měsíců	Tendence k uzavření se do sebe.	-	Přibližování se v testu náhlého zjevení nepředpovědělo úspěch vodičeho psa.
Asher et al. (2013)	Studie vyhodnocující platnost prediktivního kritéria testu Puppy Profiling Assessment (PPA).	215 samic, 250 samců labradoři, retrívři, labradoři křížení s retrívry, němečtí ovčáci (i jejich kříženci) 6-8 týdnů	Ochota pracovat, sociální chování směřované na člověka, hra s předmětem, citlivost k odporu.	Výsledky byly replikovány v 90 % případů.	Ochota pracovat: Reakce na podněty a rampové testy předpověděli úspěch ve výcviku vodičích psů. Sociální chování směřované na člověka: Reakce na hlazení posuzovatelem byla spojena s úspěchem vodičích psů. Hra s předmětem: Hra s hračkou nepředpověděla úspěch ve výcviku vodičích psů. Citlivost k odporu: Reakce na hluk nepředpověděla úspěch při výcviku vodičích psů.

<p>Harvey et al. (2016a)</p>	<p>Studie navrhující a vyhodnocující testovací baterii pro chování juvenilních psů pomocí etogramu kódujícího chování pro předpovídání výsledků v programu vodících psů.</p>	<p>93 potenciálních vodících psů 69 opakování v přetestování 52 samic, 41 samců Převážně kříženci labradorského retrívra 5, 8 a 12 měsíců</p>	<p>Ochota pracovat, sociální chování směřované na člověka, agresivní chování k člověku, tendence k uzavření se do sebe, hra s předměty.</p>	<p>Jediný hodnotitel, statistika uvnitř třídy hlášena.</p>	<p>Ochota pracovat: Ti, kteří v 5 měsících poprvé reagovali na určitý povel od svého trenéra a na podruhé/potřetí reagovali nové osobě na stejný povel, se později kvalifikovali. V 8 měsících předpovídalo úspěch menší úroveň rozptýlení.</p> <p>Sociální chování směřované na člověka: Zdravení v 8 měsících předpovídalo úspěch vodícího psa.</p> <p>Tendence k uzavření se do sebe: Stupeň rozptýlení souviselo s pozdějším úspěchem či neúspěchem. Ti, kteří se rozptylovali snáze, měli větší pravděpodobnost k selhání.</p> <p>Hra s předměty: Ti, kteří se později kvalifikovali, měli v 5 měsících nízký stupeň aktivity v několika položkách (hraní si s utěrkou, štěkání, olizování rtů).</p>
------------------------------	--	---	---	--	---